

DIALOG

Kresťanský diskusný mesačník

XV. ročník ● 4/2022

o výhorení

O B S A H

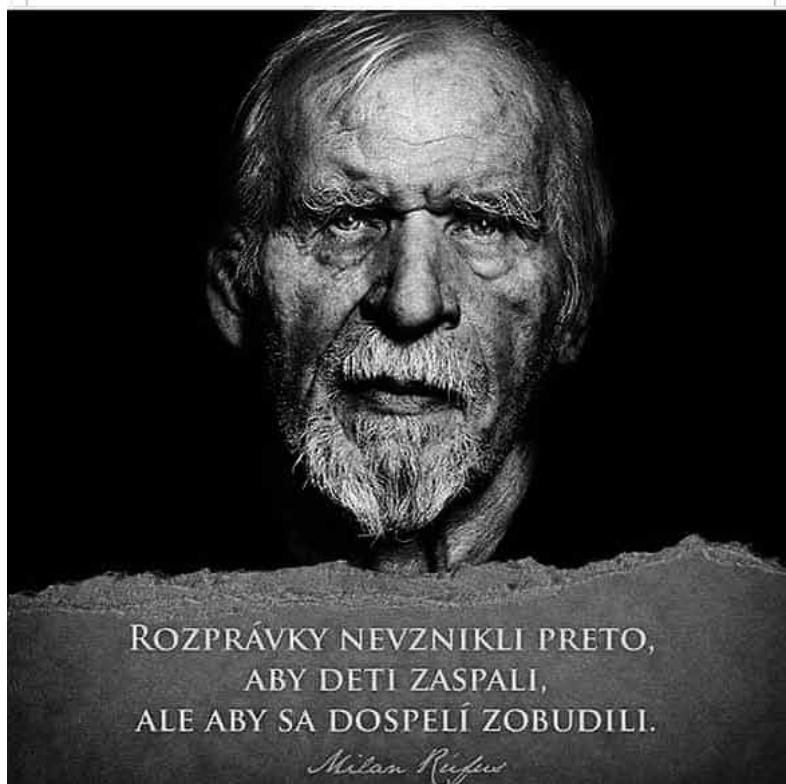
Genezis	4
AKO BOLO NA POČIATKU R. Betina	
Aktualita ĎAKUJEM M. Polohovás	5
Úvaha MODLITBA ZA ODVAHU J. Komrska	6
Rozhovor S VÄZENSKOU KAPLANKOU J. Matulíková/E. Bechná	8
Úvaha O ŽIVOTE PASTIEROV B. Roháček	12
Téma HORIEŤ A NEVYHORIET T. Máhrik O VYHORENÍ S. Horváthová, J. Dohnal, Š. Evin/B. Piatko	14
Misia PRÁCA Z DOMU L. a J. Knoetze	24
leaderExpress KREŠTANIA A HUDA Š. Evin	26
Zápisku z farmy NAČO JE MODLITBA? T. Komrska	28
Spod orecha O JOGURTE A DEMOKRACII B. Piatko	30
RELAX	31

Napomeň našich otcov, Bože nad hviezdami.

Nech trochu myslia, čo sa stane s nami,
ked' začnú vojnu a všetky svoje hnevy
vylejú na seba. Tie hnevy ako plevy
pokazia zem, i nebo bude choré.

Napomeň našich otcov Ty, tam hore.
Že sa to nesmie. Že ako Ty si svätý,
aj zem je svätá. Ved' chodia po nej deti.

Milan Rúfus, 1994

Časopis Dialóg vychádza s podporou Cirkvi bratskej,
ale obsah jednotlivých príspevkov nevyhnutne nevyjadruje
duchovné presvedčenia Cirkvi bratskej.

Pri zborových objednávkach je odporúčaná predajná cena do 2,20 €,
(podľa zborových dotácií)

Individuálne objednávky: cena + poštovné

PRIVÍTAME VAŠU POMOC, KTORÚ MÔŽETE POSLAŤ NA ÚCET:

IBAN: SK761100000000261041859, BIC: TATRSKBX, VS: 2022

Redakčná rada: Juraj Institoris, Tomáš Komrska, Tibor Máhrik, Bohuslav Piatko, Rastislav Števko

Cestný člen: Štefan Markuš

Šéfredaktor: Bohuslav Piatko, bpiatko@swanmail.sk, Jazyková úprava: Dagmar Balková

Dizajn a grafické spracovanie: Martin Piatko

Sídlo vydavateľa: Živnostenská 2, 811 06 Bratislava, IČO: 35 757 43

Adresa redakcie: Sadová 28, 900 51 Zohor, č. tel.: 0903 474 142,

e-mail: svatava@swanmail.sk, web: www.dialog.cb.sk

Vydavatel: Media Svatava, spol. s r.o. Zadané do tlače: 12. 4. 2022 Tlač: Alfa print, Martin

Prvá strana obálky: G. Kosmály: Vyhorenie

EV: 2670/08 ISSN: 1337-6985

ZRKADLO UKRAJINY

V dejinách ľudstva nájdeme zlomové udalosti, ktoré menej alebo viac ovplyvnia beh sveta. Veľké vojny zvyčajne menia veľký svet veľkým spôsobom. Po takej vojne sa prekreslujú mapy, menia sa ekonomicke vztahy, striedajú sa vládne garnitúry, ale mení sa aj myslenie ľudí a kultúra.

Napríklad hrôzy druhej svetovej vojny definitívne zasadili zdrvujúci úder filozofii osvietenského humanizmu, ktorá prekvitala v prosperujúcej Európe na prelome 19. a 20. storočia. V zrkadle holokaustu sa obraz človeka s ideálmi bratstva, rovnosti a slobody rozobil na márne kúsky. Viera v to, že človek je dobrý a spoločnosť sa bude vyvíjať od dobrého k lepšiemu, stratila pôdu pod nohami. Prekážkou rozvoja ľudstva k dokonalosti už nebude nevzdelanosť a neinformovanosť – ako sa predpokladalo – ale niečo oveľa hlbšie a zložitejšie. Ako inak vysvetliť, prečo v Nemecku, krajine géniov a velikánov vedy a umenia, sa k Hitlerovi – až na pár výnimiek – pridala elita národa profesormi a vedcami počnúc a teológmi končiac? Ako je možné, že vyspelá Európa priniesla svetu barbarstvo, aké tu ešte nebolo? Medzi nami sa zrodilo monštrum, ktorému vyrástli tri hlavy a päť rohov... a pustošilo zem. Zanechalo spúšť, bolest a slzy. Hlboké rany a jazvy, ktoré ešte stále bolia. Neslychané krivdy, ktoré hovoria.

Prešlo polstoročie a Európa sa znova nadýchla. Na chvíľu ktosi zdvihol záставu bratstva, rovnosti a slobody – a mnohí sa potešili. Tlaková vlna hesla „V jednote je sila!“ zbúrala Berlínsky mûr, dostali sme pasy a začali sme cestovať. Sloboda dala priestor dobru i zlu. Lokomotíva ekonomiky vyrazila plnou parou vpred. Tých, ktorí v ruke držali transparenty s názvami: súcit, empatia, evanjelium, pravda – zostali na peróne. Nebolo pre nich miesto vo vlaku rútiacom sa za konzumom a individuálnym šťastím.

Pamäťame si tie ohňostroje, koncerty, prejavy mocných na prelome milénii? Euforické oslavys príchodu 21. storočia zahalil dym dvojčiek a prach pádu Svetového obchodného centra. Ani nestihli New York pozametať a prišlo svetové finančné zemetrasenie na burze s cennými papiermi. Akoby svetom preletelo nové monštrum. Mení sa jeho podoba, počet hláv i rohov. Jadna hlava svet obsypáva peniazmi, druhá slubmi a tretia ilúziou šťastia, štvrtá riadi smrtonosné Boeingy... Zanecháva na zemi spúšť, prázdro v duši a tichý rozklad spoločnosti. Polarizáciu, aká tu nebola. Medzitým studenú vojnú vystriedala vojna informačná, a tá nenápadne prerástla do vojny dezinformačnej.

Ilúzia o mieri ukázala v týchto dňoch svoju novú tvár. Ukrajinský horor preberá z letargie celý svet. Tí, ktorí tvrdili, že Rus nezaútočí, to majú ľažké. Tí, ktorí si myslia, že Ukrajine netreba dávať zbrane, to majú ešte ľažsie. Tí, ktorí nechcú byť zatiahnutí do vojny, sa úplne mýlia. Svet totiž vo vojne je. Sme pripravení nahliadnuť do zrkadla tejto vojny? Čo tam uzrieme? Pomoc utečencom je nutnosť. To však nestačí. Musíme čítať ďalej: Stojíme o reformáciu spoločnosti? Sme pripravení prehodnotiť našu filozofiu? Naše hodnoty? Nás životný štýl? Chceme hľadať pravdu, ktorá je iná, než ekonomická alebo politická či vojenská? Sme pripravení dobrovoľne trpieť pre vyšší princíp? Aký?...

A znova sa bude meniť mapa. Ekonomicke vztahy. Silové polia. A zmení sa aj myslenie ľudí. Kultúra. Nemusí sa k lepšiemu. To už vieme. Ak sa však má, tak bez evanjelia to nepôjde. A tým nemyslím posolstvo, ale – ľudí evanjelia! Bez nich bude posolstvo mŕtve. Cirkev má nadčasovú úlohu. Vieme akú aj ako ju naplniť? Aj v tejto historickej chvíli sa hľadajú ľudia, ktorí sú svetom a soľou. Oni majú veľké poslanie! Väčšie, ako má Brusel, Londýn, Kyjev, či Moskva. ■

TIBOR MÁHRIK,
kazateľ CB Ostrava

STÍPČEK:

**NEPEKNÁ ROZPRÁVKA
alebo PODOBNOSŤ ČISTO
NÁHODNÁ ?**

V jednej Werichovej rozprávko-vej pesničke sa hovorí, že kdesi „...panoval starý vetchý kráľ...“ Národ tam bol spokojný, reptal iba kráľ. Ale raz mu Baba-Jaga poradila „...že kráľ musí kata mítí, aby se lid bál. Jen bláz-novi dovoliti, aby se mu smál.“ Kráľ radu poslúchol a bol rád – odvtedy panovali „... kat, blá-znen a kráľ.“

Takéto trojvládie sa natoľko uja-lo, že v priebehu času sa tie tri funkcie vtesnali do jednej bytos-ti : „ Vylíhnul se nový tvor, blá-znen diktátor.“

A ten nový tvor bol úspešný, jeho ríša sa zakrátka rozrástla. Najprv o pohraničné územia susednej krajiny. A potom aj o celé susedné štáty. Ale aby sme povedali celú pravdu, niektoré kraji-ný si pekne rozdelil s príbuzný-mi vladármi.

Ten vládca už dávnejšie dovlá-dol, aj jeho ríša sa zmenila, ale vírus, ktorý privodil vznik toho trojfunkčného tvora a je spoje-ním génov kraľovania, blázne-nia a kato-vania, ten sa zachoval. A občas sa prejaví osedlaním vhodných jedincov. Že to (asi) robí ten vírus, sa dá usúdiť podľa toho, že sa prejavuje rov-nako, rozširovaním vladárovej ríše – najprv pripojením priľah-lých území susedných krajín, potom ...

Ale vlastne tá rozprávka neho-vorí, čo potom. To, čo je potom, to si budete musieť prečítať v zajtrajších novinách. ■

I. Turek

Na počiatku stvoril Boh nebo a zem (Gn 1, 1)

AKO BOLO NA POČIATKU

RASTISLAV BETINA

Prvá veta Biblie je zároveň aj najdôležitejšou vetou Biblie. Hovorí, že svet, v ktorom žijeme, je Boží svet. Nevznikol sám od seba, ale je dielom Stvoriteľa. Zároveň tým dostávame odpoveď na tri základné otázky ľudskej existencie: Odkiaľ som prišiel? Načo som tu? Kam smerujem?

Človek sa pýta na pôvod svojej existencie, odkiaľ prišiel. Tak ako všetko, čo bolo stvorené, aj človek má svoj pôvod v Stvoriteľovi. Na-vyše bol stvorený na boží obraz ako boží autoportrét. (Gn 1, 27) To dáva jeho životu nesmiernu hodnotu. Keď však poprieme Stvoriteľa, zostáva nám len jedna možnosť a sice, že človek je dielom náhody. Jeho hodnota sa potom v ničom nelíši od hodnoty iných živých by-tostí, napríklad od zvierat.

Človek sa pýta na zmysel svojej existencie, načo žije, prečo tu vlastne je. Bol nielen stvorený Bohom, ale aj pre Boha. Pritom ako bytosť stvorená na Boží obraz bol stvorený pre osobný vzťah s Bohom, pre spoločenstvo s Ním. To dáva jeho životu ten najhlbší zmysel a význam. Keď však poprieme Stvoriteľa, existencia človeka je bezvý-znamná. Ak je dielom náhody, jeho život nemá žiadny hlbší zmysel.

Človek sa pýta po cieli svojej existencie, kam smeruje jeho život. Viera v Boha Stvoriteľa odpovedá aj na túto otázku slovami Koheleta – Kazateľa: *Prach sa vráti do zeme, tak ako bol, a duch sa vráti k Bohu, ktorý ho dal* (Koh 12, 7). Z Božej ruky sme vyšli, do Božej ruky sa aj vrátimo. Keď však poprieme Stvoriteľa, život človeka sa stáva bezcieľnym, a tým i nezmyselným. Smeruje od ničoho k ničomu, odníkaľ nikam. Nič na začiatku, nič na konci.

Prvá veta Biblie má ďalekosiahly význam pre náš život. Dáva nám odpovede na základné otázky našej existencie. Zároveň nás vedie k zodpovednosti voči nášmu Stvoriteľovi. My nie sme autormi, pôvodcami svojho života. Preto sa nezodpovedáme sami sebe. Boh je Autorom nášho života. Jemu sa raz budeme zodpovedať. A tejto zod-povednosti sa nezbavíme. Ani neverou nie. ■

ĎAKUJEM

MARTINA POLOHOVÁ

(Viedie oblasť kresťanského poradenstva a rekondičných pobytov v Misijnom centre Kráľova Lehota.)

Prežívam v srdci potrebu podčakovať sa. – Našej vláde.

Posledný mesiac sa môj život, rovnako ako život mnohých ďalších, ubral nečakaným smerom. Pracujem v misijnom centre, v ktorom je v súčasnosti ubytovaných viac ako 70 ľudí z Ukrajiny, a mnohí ďalší k nám prichádzajú počas dňa z blízkeho okolia.

Všetci, ktorí viac alebo menej pomáhate, budeťte vediet, o čom píšem. Zo dňa na deň sa zmenila nie len pracovná náplň, ale aj súkromný život každého člena nášho tímu. Zo dňa na deň sme začali čeliť výzvam, ktoré so sebou prinášali otázky, na ktoré nemal v podstate nikto odpovedeť.

Prešiel prvý mesiac. Mojou úlohou bolo pomôcť v nastavení stratégie v oblasti starostlivosti o fyzické aj duševné zdravie a vzdelávanie detí. Od prvého dňa som bola závislá od reakcií ľudí na ministerstve zdravotníctva, školstva aj na ministerstve vnútra.

Úprimne, čakala som reakcie bez záujmu, taký ten starý známy postoj typu „ako to, že to neviete...“.

Bola som predtým riaditeľkou základnej školy, a takto mi to zostało v podvedomej pamäti. Možno preto ma tak prekvapili reakcie počas tohto mesiaca.

Prekvapovali ma znova a znova, a to tak veľmi, že som sa rozhodla napísť o tom.

– Počkajte, prosím... Z akého ste zariadenia? Koľkým ľuďom ste ochotní zabezpečiť ubytovanie? Aj stravu? Ďakujeme, veľmi si to vážime...

– Zapisujeme si vaše otázky, aby sme na základe nich vytvorili usmernenie. Sme v tom všetci spolu, viete...

– Vy im poskytujete aj celodennú stravu? Ale to máte nárok na príspevok od štátu. Vy ste to nevedeli, však? Pošlem vám mailom všetky dokumenty, ktoré je potrebné vyplniť... Ak niečomu nebudeť rozumieť, zavolajte mi.

Je to pravda. Také a veľmi podobné reakcie nás sprevádzajú tento mesiac. Neviem, možno som výnimkou. Možno sme mali šťastie... Možno máte iné skúsenosti.

Ale my naozaj máme tieto.

Mohla by som napísat veľa, no skúsim to zhrnúť v jednom príbehu.

S mladou budúcou mamičkou prichádzam na gynekologiu. Pani doktorku nepoznám, Liptov je pre mňa novým miestom, bývam tu len niečo vyše roka. Zavolala som na prvé telefónne číslo, ktoré som našla na internete.

„U vás má doktor aj ultrazvuk?“ pýta sa ma Daša po ukrajinsky.

Rodila som pred osemnástimi rokmi a moja doktorka sono mala už vtedy, tak jej prikývnem.

„Určite áno.“

Veľmi sa potešila. Je už v siestom mesiaci, ale ešte nevidela svoje bábätko. Veľmi by chcela fotku zo sona. Na Ukrajine to vraj nie je bežné, ale na sociálnych sieťach videla, že u niektorých lekárov sa dá kúpiť fotka.

Ked' vošla dovnútra, zamyslela som sa. Ja vlastne neviem, ako je to na Slovensku. Chodila som do súkromnej kliniky v BB, ktorá jednoducho vyzerá inak ako táto štátnej budova. Vari som jej nedala falošnú nádej...

Daša vyšla von po viac ako hodine. Pani doktorka si dala záležať pri štúdiu jej ukrajinskej tehotenskej knižky aj pri vyšetrení. Daša, ktorej manžel zostal na Ukrajine a ona za ním denne smúti, sa doširoka usmievala. Mávala pred sebou niekoľkými snímkami svojho bábätka.

„Pozri, toto je srdiečko, toto je hlavička,... u vás sú dobrí doktori,“ povedala šťastne.

Pani doktorka jej niečo predpísala, a tak sme sa zastavili v lekárni. Vybrala som jej lieky, kým počkala v aute. Ked' som jej ich podávala, vybrala peňaženku.

„Môžem Ti poslať peniaze na účet?“ pýta sa.

„Nie, lieky máš zadarmo,“ vysvetlujem. Už máš doklad o dočasnom útočisku, tak ti za ne platí štát,“ hovorím ako samozrejmosť. Až ked' si uvedomím, že zostáva bez slov a po lícach sa jej kotúlajú slzy, uvedomím si, že to asi také samozrejmé nie je.

„Ja chcem, aby sa moje dieťa narodilo tu. My ani nie sme vaši a vy ste k nám takí dobrí. Na Slovensku sú dobrí ľudia. A dobrá vláda.“

Je to len jeden príbeh a ja by som ich mohla napísť po jednom mesiaci veľa. Možno aj napišem. Lebo kritiky je tak veľa a podčakovania tak málo.

A pritom tak všetci potrebujeme počuť, že sa cení dobro, o ktoré sa snažíme. Bez podmienok, ktoré za pochodu dokázalo nastaviť vedenie nášho štátu, by sme nemohli robiť veci tak, ako ich robíme. Nebolo to tak dávno, ked' tí, ktorí ukrývali utečencov v našej krajine, boli za to trestaní najhorším spôsobom. Nie, nie je to samozrejmé.

Alebo, ako napísal Emil Komárik v statuse na facebooku, „dobrovoľníci štát nesuplujú. Oni ho reprezentujú.“

Ďakujem. Všetkým, vďaka ktorým som mohla počítiť hrdosť na to, že som Slovenka. ■

MODLITBA ZA ODVAHU

JAN KOMRSKA, CB Bratislava-Cukrová

Od 24. februára 2022 všetci prežívame vojnu na Ukrajine. Ruskí zločinci bezdôvodne napadli susednú krajinu a rozpútali ničivú vojnu. Zatiaľ je nám bombardovanie ešte vzdialé, ale nevieme, ako dlho to bude ešte platiť. Zločinci plánujú dobývať cudzie krajiny a budia hrôzu svojou krutou rozhodnosťou plány uskutočňovať. V knihe Skutky apoštолов sa dozvedáme, ako prví kresťania rozumeli udalosti Veľkej noci vo vzťahu k ľudským zločinným plánom. Nech nám to pomôže premáhať strach v našej dnešnej situácii.

Oddiel z knihy Skutkov apoštолов (Sk4, 23 – 31) je nadpisany „modlitba veriacich za odvahu“. V predchádzajúcim teste sa dozvedáme, čo viedlo cirkev k jednomyselnej modlitbe. Apoštoli Peter a Ján stáli pred židovskou Veľradou. Veľrada ich vyšetrovala za to, že uzdravili chromého muža a požadovala vysvetlenie, akou mocou a v koho mene vykonali zázrak uzdravenia. Veľrada pohrozila učeníkom prísnym potrestaním, ak budú aj naďalej konáť v mene Pána Ježiša Krista a zvestovať radostnú zvest o záchrane ľudí v Jeho mene. Nenašla však spôsob, ako učeníkov potrestať, tak ich prepustila. Bola to však len predzvesť skutočného prenasledovania, ktoré onedlho prišlo.

Apoštoli po prepustení prišli k svojim bratom a sestrám a porozprávali im, čo zažili a iste aj o tom, čo im hrozí, ak budú naďalej konáť v Ježišovom mene. Celé spoločenstvo na správu apoštолов reagovalo spontánnou modlitbou. V modlitbe boli jednomyselní. Nevieme, či zapísané slová modlitby vyslovil jeden alebo viacerí modlitebníci, ale všetci ku modlitbe zrejmé pridali jednomyselné, súhlasné „Amen“.

Modlitba sa začína oslavou Boha – Stvoriteľa všetkého. Nasleduje citácia Dávidovho žalmu o daromnosti bezbožných ľudských plánov a spoločovaní sa svetských vládcov proti Bohu a Jeho služobníkovi. Modlitba vyjadruje poznanie toho, že prorocké Dávidove slová sa vzťahujú na spolčenie sa popredných Židov so svetskou vládou Rimanov proti svätému Služobníkovi Ježišovi. Modlitebníci v modlitbe vyjadrili, že porozumeli tomu, ako plány Božích nepriateľov poslúžili, napriek ich vôli, Božím zámerom. Až po tejto oslavnej a vieroučnej časti modlitby prichádzajú na rad prosby – prosia o odvahu hlásat Božie slovo a o to, aby Boh v mene Ježiša konal ďalšie znamenia, zázraky a uzdravenia. Po tejto modlitbe sa miesto, kde boli zhromaždení, zatriaslo a všetkých naplnil Svätý Duch a odvaha zvestovať Božie slovo. Pán Boh modlitbu nielen vypočul, ale aj splnil prosby, odvahu získali prosebníci hned a znamenia a zázraky v nasledujúcich dňoch.

Modlitba sa podobá na modlitbu Pánovu, ktorú nám zanechal Pán Ježiš. Podobá sa v tom, že na pr-

vom mieste sú v modlitbe Božie záležitosti a Božia oslava až potom nasledujú prosby za ľudské záležitosti. Cirkev sa však aj v prosbách zjednotila na prosbu za odvahu zvestovať Božie slovo a za to, aby sa cez nich prejavovala Božia moc. Zdá sa, že učeníci neboli imúnni voči strachu, ale modlitba vyjadruje, že sa nenechali strachom ovládnutí. Neprosili za to, aby ich Božia moc uchránila pred nebezpečenstvom. Nemyslím si, žeby to bolo zlé modliť sa za ochranu pred prenasledovaním, ale učeníci boli zaujatí a naplnení túžbou konáť Božie dielo tak, že zabudli na seba a potrebovali len posilniť svoju odvahu.

Zastavme sa ešte pri tej časti modlitby, v ktorej vidno pochopenie veľkonočných udalostí. Zdá sa mi, že niekedy sa na smrť Pána Ježiša pozeráme ako na výsledok zápasu dobra a zla, podľa modelu rozprávok a románov s ľudskými príbehmi. Môže sa nám zdať, že to so životom Pána Ježiša nedopadlo dobre. Zomrel mladý, v plnej sile, vlastne predčasne, hoci mohol vykonať ešte veľa dobrého a o jeho smrti rozhodli Jeho nepriatelia pomocou zradcu. A celý proces odsúdenia bol vlastne porušením platného práva, a podobne by sme to mohli rozvíjať ďalej.

Ludia prvej cirkvi jednoznačne pochopili, že v príbehu Veľkej noci sa Boží nepriatelia sice spoločili, aby prekazili Božie plány, ale nakoniec tým poslúžili dávno pripraveným Božím zámerom. Svojim konaním nepriatelia len prispeli k Božiemu víťazstvu. Naplnenie Božích plánov v živote, smrti a vzkriesení Božieho Syna však neznamená, že celý veľkonočný príbeh bol len akýmsi divadelným predstavením. Utrpenie a smrť boli kruté a skutočné a Syn človeka trpel nielen ako každý iný človek, ale musel niest aj to, že bol opustený milovaným nebeským Otcom.

Dovolím si ako ilustráciu uviesť symfonický orchester. Množstvo hudobníkov s rôzne znejúcimi hudobnými nástrojmi tvorí, vďaka skladateľovi a dirigentovi, jednoliaty hudobný celok. Je takmer nepredstaviteľné, aby čo len jeden z hudobníkov hral počas koncertu svoju vlastnú skladbu, len preto, aby presadil svoju individualitu. Zničil by tým spoločné dielo skladateľa, dirigenta aj všetkých členov orchestra.

A teraz si predstavme miliardy ľudí, ktorých Boh – Stvoriteľ všetkých, pozval ku spoločnej hre vo svetovom orchestri. Stvoril zem ako nádhernú koncertnú sálu a všetkých ľudí obdaroval schopnosťou prispieť svojím vkladom do úžasnej skladby. Ale veľké množstvo účastníkov sa nielen odmietla podriaďovať pokynom Dirigenta, mnohí zabijajú svojich spoluhráčov v Božom orchestri a ďalší sa snažia zabiť samotného Dirigenta, aby im nebránil hrať podľa seba a pre seba. Výsledok je strašný, a najmä vojna je toho najzreteľnejším príkladom. Je ľahké pochopiť to, že napriek všetkej ľudskej zlobe, sa Nebeskému Dirigentovi podarí dosiahnuť svoj zámer. Ak to nevidíme teraz, vo večnosti to uvidíme

v tom, čo dnes prežívame a s obavami sledujeme na Ukrajine?

Moskovskí mocipáni, ktorí rozpútali vojnu občas vyhlasujú, že vojna postupuje podľa ich plánov. Vzbudzuje to strach. Nie je to nič nové. Hitler mal podobné plány. Nevieme, ako sa to na Ukrajine skončí, nevieme ani to, či sa vojna neprenesie aj do ďalších zemí a či nepostihne aj nás. Veľa je toho, čo nevieme. Ale dôležité je to, čo vieme. Žiadne ľudské plány a ich realizácia nemôžu narušiť Božie plány, ktoré má s týmto svetom.

Boží nepriatelia usmrtili Božieho Syna, ale v Jeho smrti a vzkriesení je víťazstvo, ktoré pre nás, ktorí sme Ho prijali, znamená víťazstvo nad smrťou a več-

a porozumieme. Pán Ježiš Kristus vo Veľkňazskej modlitbe (Jn 17) vysvetljuje že večnosť je poznanie Boha a môžeme dodať a Jeho diela. Až vo večnosti porozumieme aj tomu, čo dnes nedokážeme pochopiť.

Otzáka : Ako nám dnes môže pomôcť porozumenie veľkonočným udalostiam po vzore prvej cirkvi

a porozumieme. Pán Ježiš Kristus vo Veľkňazskej modlitbe (Jn 17) vysvetljuje že večnosť je poznanie Boha a môžeme dodať a Jeho diela. Až vo večnosti porozumieme aj tomu, čo dnes nedokážeme pochopiť. Osud celého sveta, ani nás osobný život nezávisia na mocných tohto sveta, ani na plánoch toho zlého, ale len na nezrušiteľných plánoch Stvorteľa a Záchrancu sveta a ľudstva. Prosme za odvahu zvestovať svojím životom aj slovom Božie Slovo a budme vďační za zázrak ľudskej solidarity, ktorý mení našu spoločnosť k lepšiemu. ■

Adventné spievanie pred epidémiou

NA SLOVÍČKO S VÄZENSKOU KAPLANKOU

S JANKOU MATULÍKOVOU a jej manželom Bronkom, sme kedysi sedávali v jednej mládeži v Cirkvi bratskej v Brne na Kounicovej ulici. Ani potom sme nestratili úplne kontakt a v posledných rokoch sledujem jej zaujatie pre službu väzňom. Janka žije v Prahe, spolu s manželom sú zapojení do práce v CB Soukenická, kde je Broněk kazateľom. Majú dve deti - Daniele a Věru a teraz už aj dve vnúčatá. (EVA BECHNÁ)

Foto: B. MATULÍK, adventné spievania archív J. MATULÍKOVEJ

Janka, ty slúžiš v rámci Väzenskej duchovnej služby, čo je v Čechách nevládna organizácia, ktorá združuje viaceré cirkvi. Tak som si to naštudovala. Je to tak správne?

Tyto organizace jsou dvě. Jedna je Vězeňská duchovní služba, která sdružuje kaplany, kteří jsou ve věznících zaměstnáni, a potom je Vězeňská duchovenská péče, která sdružuje dobrovolníky spolu s kaplany.

Ako si sa dostala k tejto službe, kde je počiatok tohto tvohho nasadenia?

Úplný začátek to má ještě z období, kdy jsme byli součástí Církve bratrské v Brně. Bratr kazatel Heczko, jako jeden z prvních

kazatelů začal v 90. letech docházet do věznice v Brně a v Kuřimi a bral s sebou brněnskou mládež. Tam jsem se byla poprvé podívat do věznice. A co je zajímavé, člověk hned na poprvé zjistí, jestli to zvládne nebo ne. Jestli ho to nestresuje, jestli se těch lidí nebojí, jestli ho to prostředí příliš nedeprimuje. No a já jsem už tam zjistila, že mě to nestresuje.

A potom dalej?

Potom jsme se přestěhovali do Trutnova (brat Matulík tu slúžil ako kazateľ – pozn. red.) a blízko Trutnova je věznice Odolov. Je to věznice s nejmírnějším režimem, není moc velká. Dnes má okolo 250 vězňů. Docházel tam bratr kazatel Kaleta z Úpice. Musel ale

na operaci, a aby se tato služba úplně nezrušila, poprosil mého manžela, jestli by ho tam nějakou dobu nezastupoval. Takže manžel to na nějakou dobu převzal a začal tam chodit jednou za týden. Hodně jsme si o tom doma povídali. Kromě toho tam bral příležitostně například náš pěvecký sbor na Vánoce a Velikonoce zapívat. S nimi jsme chodívala i já a znova jsem se ujistila, že to není prostředí, které by mi nahánělo strach.

V Odolově byl fotbalový tým tzv. Odolovští draci, které pouštěli i mimo brány věznice, tak s nimi náš sbor občas uspořádal nějaké fotbalové utkání. Vztahy s věznicí a vězni tady byly dost aktivní.

A obdobie vášho pôsobenia v Prahe? (Od r. 2001 slúžia Matulíkovci v CB Smíchov a od 2016 v CB Soukenická – pozn. red.)

Rok po příchodu do Prahy si nechal manžel volno od jiných aktivit, aby se dostatečně seznámil se sborem, ale po nějakém čase jsme se dozvěděli, že v pankrácké věznici je jeden nás známý. To byl pro mého muže impulz, aby tam začal chodit. Stal se dobrovolníkem Vězeňské duchovenství.

Ako to prebieha, keď chceš byť dobrovoľníkom tejto služby?

Může to být kdokoliv, kdo má zájem o podobnou práci. Musíš si podat žádost, kterou ti v první řadě musí schválit tvoje církev. Potom proběhne rozhovor se zástupci Vězeňské duchovenství. Ten je rozhodující. Zhodnotí, jestli máš skutečně pro tuto službu předpoklady, a poskytnou ti přípravu a tréning. Potom můžeš vstoupit do věznice.

Pamätam sa na „divoké“ 90. roky, keď ešte neexistovali pravidla a všetko bolo možné. Ale je celkom zákonité, že postupne sa stalo nutnosťou vytvoriť funkčné pravidlá. Ty si dnes už kaplánka. Začínala si tiež ako dobrovoľníčka?

Ano, „moje první“ byla ženská věznice ve Světlé nad Sázavou. Jezdila tam skupina žen s Armádou spásy. Kamarádká z ETS mě osloivila, jestli bych nejezdila s nimi. Po několika letech jsem to ale přestala časově stíhat, jezdilo se ve všední den. Tak jsem se pak také stala členkou Vězeňské duchovenství a začala také sloužit v pankrácké věznici. Pravidelně chodím do nějaké věznice asi od roku 2006.

Ty si študovala teologickú fakultu. Bolo to preto, lebo si po čase začala uvažovať o funkcií kaplánky? Predpokladám, že pre kaplánov sa vyžaduje teologicke vzdelanie?

Teologickou fakultu jsem studovala kvůli svéj práci pro církev a sbor, ale když jsem se následně rozhodla pro profesionální kaplanskou službu, teologické vzdělání se hodilo. Je to totiž podmínka.

Akou prípravou si musela prejsť ako väzenská kaplánka?

Kaplan se stává zaměstnancem věznice, takže musí absolvovat nástupní kurz stejně jako ostatní zaměstnanci. Musíme znát různé zákony, nařízení, všechno, co se týče vězeňské služby. To jsem

musela nastudovat a potom absolvovat zkoušku. Součástí byl i šestihodinový psychologický test.

Do ktorej väznice si nastúpila? Kedy to bolo?

Nastoupila jsem do věznice ve Vinařicích v roce 2017. Kolega, kterého jsem nahradila, se stal hlavním kaplanem. Před rokem a půl se znova vrátil, společně máme jeden úvazek. On působí ve věznici dva dny, já tři. Přes víkend tam přicházejí dobrovolníci. V sobotu chodívají adventisté a v neděli katolíci.

S kolegom P. Kočnarom vo väzenskej kaplnke

Vo Vinařicích si doteraz. Kde sa nachádza tato väznica? Aká je veľká?

Ano, jsem tam dotedl. Vinařice jsou kousek od Kladna. Kapacita je okolo tisíc vězňů, je to velká věznice, takže je tam dost práce.

Čo je náplňou tvojej práce?

Mojí prací je být k dispozici vězňům i zaměstnancům. Se zaměstnanci spíše konzultuji situaci některých vězňů, ale dostaneme se občas i na duchovní otázky. Naopak, když já zjistím, že některému z vězňů by pomohla víc nějaká terapie, tak to konzultuji zase s vězeňským psychologem. Vězni mají ze zákona nárok na duchovní péči. Každý z nich může napsat žádku, žádost o rozhovor, která je mi odeslána. Jsou to rozhovory pastorační a také tzv. ventilační. Vězni si často nemají

vůbec s kým promluvit a kaplan má čas a dokáže naslouchat. Takže mojí náplní jsou jednak takovéto rozhovory s jednotlivci a potom ještě skupinky.

Čo sa deje na takej skupinke?

Setkání probíhá velice podobou formou, jako naše besídky. Vybereme si z Bible příběh, který si přečteme, a povídáme si o něm. Mluvíme o tom, co to pro nás znamená dnes a jaká je aplikace do našeho života. Speciální práci věnuji skupině vzdělanějších vězňů, někteří jsou dokonce vysokoškoláci. Jsou to lidi, kteří nějakým způsobem podcenili zákony, někde špatně vyúčtovali dotace, něco podepsali, co neměli a podobně. Oni trpí především tím, že život ve věznici je příliš rutinní a oni hodně mentálně za krňují. Stereotyp je ubíjející a oni

sdílí malý prostor třeba i s jedenačti dalšími drogově závislými lidmi, kteří mají velmi omezený okruh témat. S touhle skupinou máme tzv. program „zacházení“, což je jedna z metod, jak se s vězni pracuje. Takže s nimi probíráme dějiny náboženství, dějiny náboženských představ, seznámení s jinými náboženskými systémy apod.

Je to teda také vyučovanie, ktoré ich má posunúť mentálne?

Zároveň je to oblast, o které oni většinou nic nevídají, a tak tam vznikají moc zajímavé rozhovory a je to moc fajn.

Väznica vo Vinařicích je striktne mužská? Nie je problém, ak kaplán-žena slúži mužom?

Ano, je to pouze mužská věznice. Nemyslím si, že by to byl problém. Běžně tam ženy pracují ve funkcích psychologa, dokonce vychovatelky. Vězni mají jasně stanoveny hranice, co si k zaměstnancům mohou a nemohou dovolit, takže v tom problém není. A většina vězňů, se kterými pracuji, jsou ve věku mého syna, t.j. mezi 30-40 let. Těch je tam nejvíce.

Ako je to s evanjelizovaním väzňov?

To nepřipadá vůbec do úvahy. Nesmím zneužít své funkce a nějakým způsobem na ně apelovat, nutit je, aby odevzdali život Bohu. Samozřejmě, pokud mají otázky a chtějí o duchovních věcech hovořit, tak to mohu. Hovoříme o tom, jestli litují svých činů. Když jim někdo umře, společně to neseme, vzpomínáme, zapálíme svíčku. Ale proaktivní evangelizace se ve věznici nedělá.

Modlís sa s nimi?

Ano, modlím. Jsem tam, abych jim ukázala naději a to, že existuje i jiná cesta než ta, kterou dotedl. Sdílím s nimi moje vlastní zkušenosti. Čteme Bibli. Ale 90%

lidí, se kterými se setkávám, vůbec nejsou křesťany a často přijdou už jen proto, že se chtějí dostat na chvíli ze své cimry. Ríkám si, že Boží slovo slyší, já jsem jako Rozsévač a věřím, že si to Pán Bůh použije. Pokud někdo požádá o soukromý rozhovor a řekne, že k němu Pán Bůh mluví, tak to už je něco jiného.

Keď si spomínala, že sa okrem teba a twojho kolegu striedajú vo väznici zástupcovia rôznych cirkví, potom by ani nebolo vhodné, aby si každá cirkev presadzovala svoju agendu a svoje myšlienky?

Přesně tak. Vězni by ani neměli poznat, z jaké jsi církve. My všichni společně jim prezentujeme hlavně křesťanství.

Mala si počas svojej služby nejaké zaujímavé situácie, zaujímavých väzňov?

Potkala jsem třeba člověka, který byl skutečný terorista a někoho zabil, ale ne v Česku! Mohla jsem s ním mluvit pouze přes mříž a anglicky, byl cizinec. Anglicky nemluvím perfektně, i tak byly rozhovory s ním zajímavé. Setkávali jsme se několik měsíců, než ho poslali do nějaké země, která si ho vyžádala. Ríkal, že je muslim a chtěl číst Bibli úplně od začátku. Starý zákon byl pro něho známý. K první kapitole si napsal tři velké stránky dotazů. Nemohla jsem uvěřit, co všechno tam výčetl, co já tam už dávno nevidím.

Jiný vězeň mi zase vyprávěl, že když byl malý, šel s maminkou do obchodu. Před nimi šla paní s velkou taškou na kolečkách a měla ji otevřenou. Maminka ho poslala, aby nenápadně té paní vzal z tašky peněženku. „Když to uděláš, tak ti něco koupím“. Člověk si uvědomí, že tento člověk má od malička úplně jinak nastavené hodnoty. Tó, co většinová společnost odsoudí, tak pro něho je to v pořádku, dokonce to převzal od nejbližšího člověka, od maminky. Je skoro nemožné mu v hlavě tyto hodnoty přepsat.

Kromě toho statistiky uvádí, že velká část lidí ve věznicích jsou z dětských domovů, lidí, kteří nezažili normální příklad života.

Ako si spomínala napríklad toho moslima, dostávaš na ozaj náročné výzvy. Vieš svojim klientom vždy odpovedať? Nebola si niekedy v núdzi?

Samozřejmě, že některé dotazy mě zaskočí. Už mnohokrát jsem přiznala, že nevím všechno. Vedu je k tomu, aby si i sami hledali odpovědi. Vysvětluji jim, že i to, co já jim říkám, je ovlivněné tím, kým jsem. A podobně jako se uvádí v Bibli, že když apoštol Pavel mluvil v Beroji, tak Berojští byli sice nadšení, ale zároveň si ověřovali, jestli je to tak v Písmu.

Vo väznici si tri dni v týždni. Nestáva sa ti, že by si sa od tejto práce nevedela mentálne odpojit? Nezasahuje to tvoj súkromný život? Ako to riesиш? Ako ventiluješ?

Kromě práce ve věznici jsem ještě zaměstnaná v církvi, tak se mi to „svato“ a „nesvato“ hezky vyrovnává. Já jako kaplan se můžu s těmito lidmi potkat i na svobodě, dokonce se to od kaplanů očekává. Je frustrující vidět, jak jsou životy těch propuštěných

šílené, jak nemají šanci se z toho normálně dostat. Pouze, když mají velké štěstí, když nejsou uvězněni moc dlouho a neztratí všechny sociální kontakty. Mnoho z nich je bezdomovců. Vracejí se k drogám, k původnímu životu, a potom zase zpět do věznice. A já se s některými potkávám znova a znova, a to mě dost trápí. Ani já jim nemohu a neumím pomoci.

Aká je tvoja práca pre cirkev?
Už od doby Smíchova jsem pastorační asistentka a donedávna jsem pracovala ještě pro Radu CB v odboru pro Manželství a rodinu. Ale teď už jsem zase jen ve sboru. V současnosti během pandemie se to žel omezuje především na telefonickou a emailovou komunikaci. Ale skončí to a zase budeme žít normálně! A také vedu pěvecký sbor.

Manžel sa ešte venuje tejto službe vo väznici?

Do roku 2019 chodil pravidelně na Pankrác. Když začala pandemie, mohli vstupovat pouze zaměstnanci, aby se omezila možnost nákazy ve věznicích. A teď už zase má víc jiných pracovních povinností, tak tuto službu pozastavil. ■

ZAMYSLENIE O ŽIVOTE PASTEROV

BOHDAN ROHÁČEK

Povolanie pastiera je v Božom slove jedným z kľúčových zamestnaní. Pastieri boli všetci patriarchovia. Celá rodina Jákoba prichádzala do Egypta s identitou pastierov. Neskôr bol pastierom štyridsať rokov Mojžiš. Dávid bol pomazaný za kráľa tak, že ho na poslednú chvíľu zabudnutého zavolali práve od oviec. Povolanie pastiera sa stalo vzorom a obrazom pre vzťah Božieho ľudu a svojho veľkého Pastiera Hospodina, neskôr zosobneného v osobe Pána Ježiša Krista.

Čo vlastne pastieri robili a ako žili?! Prakticky ich jedinou úlohou bolo 24 hodín denne 7 dní v týždni starat sa o ovce. Mali na starosti ráno ich doviest na pašu. To si museli dopredu premysliť a pripraviť. V lete boli pasienky inde ako v zime a svoje ovce tam museli dopravit. Pasienky museli strieť, ináč by sa nestihli obnoviť. Pamätať museli aj na vodu. Ovce museli každý deň napojiť buď zo studne alebo prameňa. Ovce museli pastieri chrániť pred bravou zverou, mali na to k dispozícii zbrane ako kyj a prak. Predátorov bolo dosť a dosť: levy, medvede, vlci, hady až po moskyty, ktoré ovciam liezli do nozdier, a tie sa z toho išli zblázniať. Na to používal pastieri rôzne oleje. Priamo sme sa tak dostali k ďalšej úlohe, a to ošetrovanie. Pastieri boli komplexnými lekármi svojich oviec – od zapichnutých trňov v nohách, cez zlomeniny až po vnútorné bolesti a nafúknutia. Ovce bolo potrebne chrániť aj pred nimi samými, keď niektoré dominantné jedince ubližovali druhým, alebo svojím správaním sa stávali zlým vzorom druhým ovciam.

Služba neustávala ani v noci. Nestačilo ovce spočítať a nahnať do košiara. Ak niektorá chýbala, potrebovali ju nájsť. Zodpovedali za každý stratený či uhynutý kus. Aj keď boli ovce všetky, služba nekončila. V noci sa pastieri stávali „dverami“. Košiare boli v Izraeli kamennými ohradami. Kameňov tam bol dostaťok. Navyše z vonkajšej strany ohrady boli nanosené hromady trňa, aby tadiaľ neprenikla žiadna šelma. Dvere však košiare nemali. Bol len úzky vchod. Tam si pastier sadol alebo ľahol. To bolo najslabším alebo najsilnejším miestom celého košiara. Záviselo od toho, kto bol pastier, ktorý nocoval vo dverách.

K tomu všetkému boli všeobecne v dejinách ľudstva na dne sociálnej hierarchie. Nešlo len o Egypťanov, ale aj pri narodení Pána Ježiša boli pastieri tí menej hodnoverní svedkovia. Nedávno som pozeral dokument o živote našich predkov na Muránskej planine. Bol to pastiersky kraj, zároveň však veľmi chudobný. Práve z honelníkov sa stávali zbojníci, ktorí okrádali cestujúcich.

Skutočne dobrými pastiermi tak mohli byť len ľudia, ktorí ovce milovali. Nebolo možné zvládnut

všetku pastiersku námahu a ťažkosti s tým spojené, vráťanie vrtuchov počasia, len kvôli zisku, vlne, mlieku a mäsu.

V našej cirkvi nazývame svojich vodcov kazateľmi a bratmi staršími. Neoddeliteľnou súčasťou ich práce je však aj pastierska úloha, hoci sa mi zdá, že je táto stránka málo pripomínaná, dokonca v určitých situáciach až potieraná a odmietaná. Prečo si to myslím? Uvažoval som nad tým, kým musí pastier vo svojom vnútri byť, aby bol dobrým pastierom – čo je podstatou, srdcom pastiera. Došiel som k tomu, že je to veta, ktorú v Evanjeliu podľa Jána hovorí sám Pán Ježiš: *Dobrý pastier kladie svoj život za ovce!* Touto vetou je vyjadrená hlbka lásky pastiera ku svojim ovciam. Iným spôsobom o tom rozprával Dávid kráľovi Saulovi, keď hovoril o tom, ako sa postavil medvedovi či levovi, aby im vytrhol z papule čo i len kost z jeho ovce. Pri tom riskoval svoj vlastný život. Neviem o tom, že by nám na teologii počas štúdií, pri osobnom rozhovore, počas vikariátu alebo na akejkoľvek pastorálke niečo o tom hovorili ako bratom starším, budúcim kazateľom alebo kazateľom. Naopak, už počas štúdia si nás naši cirkevní predstaviteľia zobraли bohom a vážne nám zdôrazňovali, že nemáme počítať s tým, že by nás cirkev mohla zamestnať. Priamo nás viedli k tomu, aby sme si vytvorili zadné vrátka a malí plán B, teda náhradné zamestnanie, ktorým by sme boli schopní užiť sa. To bola určite užitočná rada, ale my sme tam neprišli študovať na to, aby sme sa obzerali po inej práci.

Rozmýšľať „nepastiersky“ čiastočne nabáda aj systém, ktorý je zaužívaný v našej cirkvi o pravidelných voľbách a výmenách bratov starších aj kazateľov. Zvlášť kazatelia sa dostávajú do dilemy, keďže v prípade nezvolenia vo voľbách o zotrvaní v ich službe vznikajú v ich živote a živote ich rodičových príslušníkov existenčné otázky ako: kde budú bývať a z čoho budú žiť, nehovoriač o vysporiadani sa s profesionálnou hanbou, ktorá z toho vyplýva. Už viackrát som sa stretol s rozhodovaním služobníkov cirkvi, pre ktorých dôležitým dôvodom pri prijatí pozvania od iného zboru bolo práve vyhnutie sa hlasovaniu o zotrvaní na stávajú-

com zbole. Takto v rozhodovaní vyhľáva takzvané „kompetentné rozhodovanie“ a „profesionálna múdrost“. Nemalo by byť rozhodovanie o pozvaní do služby na ďalšom mieste podriadené vedeniu Svätým Duchom v spojení s pastierskym srdcom? Je náročné dávať svoj život Pánu Bohu do služby pastiera, ktorý je ochotný obetovať seba v rôznych ohľadoch svojej existencie, zabezpečenia a sebauplatňovania sa. Práve popísané okolnosti tomu vôbec neprispievajú.

Naozaj si myslím, že v našej cirkvi je málo skutočného pastierskeho ducha a ľudí, ktorí v sebe nesú srdcia pastierov. Prosím, nerozumejte tomu tak, že som sa postavil proti kolegom a spolupracovníkom. Naopak, nájdime stratený poklad, drahocennú vlastnosť a služobnosť v našej cirkvi, ktorú nutne potrebujeme rozhojniť a naplniť. Uvedomujem si zároveň, že máme medzi sebou skutočných pastierov, ktorí stoja v tejto službe uprostred svojich vlastných trápení, ktorí sa učia stavať proti vlkom, levom i medvedom. Často o tom nehovoria, aj keď si musia liečiť rany po ich zuboch a niekedy si musia masírovať staré boľavé jazvy. Tvrdé rohy sa nachádzajú aj uprostred stáda, ani odtiaľ nie sme často chránení. Som hrdý na týchto mužov a na tieto ženy. Považujem ich za svojich priateľov a hrdinov. Je mi ctou, ak môžem byť prijatý a akceptovaný týmito vzácnymi služobníkmi. Hľadajme takých medzi sebou, posilňujme ich povzbudzujme. Povzbudzujme aj novú generáciu služobníkov, aby v sebe budovali myseľ a srdce dobrých pastierov.

Najviac sa teším z toho, že aj najzabudnutejší pastier a najprehliadanejšie pastierske činy nie sú zabudnuté našim veľkým Pastierom. Jemu môžeme dôverovať. On to vidí a nenechá bez povšimnutia čokolvek, čo sme potichu urobili tým najmenším.

POZVÁNKA

Srdečne vás pozývame na konferenciu

VEDA, TEOLÓGIA A HUMÁNNA FILOZOFIA

organizuje Katedra teológie a katechetiky
na Pedagogickej fakulte Univerzity
Matej Bela v Banskej Bystrici.

10. júna 2022

Hlavnú prednášku prostredníctvom internetového pripojenia
prisľúbil významný vedec-teológ

Alister McGrath z Oxfordu.

Konferenčné sekcie sa budú venovať témam

- Fyzika, kozmológia a kresťanská spiritualita
- COVID-19: ako nájsť rovnováhu medzi vedou, ekonomikou, vzdelávaním a politikou
 - Transhumanizmus
- Konšpiračné teórie, sociálne siete, epistemológia a boj proti extrémizmu

Účasť prisľúbili významní vedci zo Slovenska aj zahraničia.

Konferencia sa uskutoční kombinovaným spôsobom (prezenčne a on-line). Podrobnejšie informácie ako aj link na internetové pripojenie nájdete včas na web-stránke Katedry.

Ďalšie aktuálne informácie nájdete na stránke katedry:

www.detm.org/matej-bel-conference

o vyhorení

HORIET A NEZHORIET

TIBOR MÁHRIK

Evanjelium nás vedie k tomu, aby sme boli zapálení pre dielo Božieho kráľovstva. Nielen kazatelia ale všetci. Bez výnimky. Čo však, keď služobník evanjelia vyhori? Ako sa to pozná? Ako sa dá pomôcť? Je to nová vec, alebo to tu bolo vždy? Kto za to môže – samotný kazateľ alebo staršovstvo, systém správy zborov, ktorého je súčasťou? Ide o komplexnú problematiku, ktorá sa stáva čím ďalej tým viac naliehavejšou. Odchody kazateľov do civilného zamestnania, pasivita kazateľov v zbere, nekvalitný leadership v štruktúrach cirkvi, toxickej atmosfére na zboroch – to sú len niektoré z tém, ktoré je nutné otvoriť, ak sa chceme vážne zaoberať vyhorením kazateľa.

V cirkvi sa môžeme stretnúť s rôznymi názormi na to, či „kazatellovanie“ je zamestnanie ako každé iné, alebo či je v niečom náročnejšie a špecifickejšie a mali by sme o tom vedieť a podľa toho sa zariadiť. Nielen kazatelia a ich rodiny, ale aj staršovstvá a vedenie cirkvi. Tí prví by mali byť pravdivo informovaní o tom, čo „job“ kazateľa obnáša a aspoň v základoch byť pripravení na to, ako sa s rizikami vyrovnať (vid' kniha *Draci s dobrými úmyslami*). Tí druhí by v tom tiež mali mať jasnejšie, aby výber kandidátov na kazateľa bol premyslený a zároveň rozvíjali takú kultúru vo vnútri prostredia cirkvi, ktorá bude zdravá nielen pre zamestnancov ale aj tých ostatných. A zároveň otvorená tým, ktorí do nej zatial nepatria. Demografický vývoj CB na Slovensku po Novembri 89 dlhodobo svieti na červeono a volá po hĺbkovej revízii.

Jeden z mojich dávnejších mládežníkov sa ma raz spýtal: „Čo také robíš, za čo Ťa platia?“ Ako sa ukázalo, nebola to vecná otázka ale obvinenie. Mal tým na mysli svoj pocit, že byť kazatelom je veľmi pohodlný a výhodný job. Podľa neho kazateľ sa ráno zobudí a už má fajfront a – pláti mu beží... Druhý názor zastával jeden z bývalých tajomníkov RCB a artikuloval ho vždy vtedy, keď niektorí z nás sme usilovali o zohľadnenie špecifík, ktoré s profesiou kazateľa súvisia: „Nevymýšľajte si, vaše zamestnanie je presne také isté ako ktorékolvek iné...“ Obidva názory považujem za arrogantré, bez snahy porozumieť tomu druhému. Obidvaja bratia boli naviac nekompetentní, pretože sami nikdy kazateľmi neboli. V druhom prípade bola situácia o to väznejšia, že išlo o interný vzťah medzi zamestnancami.

Pohľad do sveta a histórie

Podľa Svetovej zdravotníckej organizácie je syndróm vyhorenia chápaný ako pracovný jav, nie ako zdravotný stav. Tento jav je definovaný v 11. revízii Medzinárodnej klasifikácie chorôb takto: Vyhorenie je syndróm, ktorý je vnímaný ako následok chronického stresu na pracovisku, ktorý nebol

úspešne zvládnutý. Vyznačuje sa troma charakteristikami:

- pocity straty energie alebo vyčerpania;
- nárast túžby utiecť od práce alebo pocity negativizmu alebo cynizmu súvisiace s prácou;
- znížená profesionálna efektívnosť a výkonnosť.

Rozsiahle výskumné práce Schaefferovo inštitútu z roku 2013 hovoria zhruba o 1 700 kazateľoch, ktorí každý mesiac opúštajú svoje zamestnanie z dôvodov depresie, vyhorenia a celkového vyčerpania. K príčinám vyhorenia kazateľov sa uvádzajú:

- neustále telefonické spojenie s členmi zboru
- toxické prostredie v zbere (opakována kritika kazateľa)
- snaha kazateľa každému vyhovieť
- množstvo činností, ktoré niet komu delegovať
- obmedzený sociálny kontakt mimo vlastného zboru.

Aj keď pretrváva problém zberania dát a ich interpretácie, odchod kazateľov z cirkevného prostredia je realita, ktorú nie je možné ignorovať.

Pandémia C-19

situáciu ešte zhoršila. Niektoré výskumy uvádzajú na popredných miestach krajiny s výskytom vyhorenia: Poľsko 66%, Rusko 66°, Srbsko 60%, Česko 59%, Švajčiarsko 55%, Rakúsko 53%. Nejde pritom o chronické „sťažovanie sa“ ale o seriózny problém, ktorý zasahuje osobnú, sociálnu, organizačnú a ekonomickú sféru života ľudí, ktorí pôsobia na pozíciah zodpovednosti a vedenia. Podľa odborníkov na problematiku vyhorenia je možné k tomu pristupovať z rôznych uhlov pohľadu. Mali by sme sa viac zamerať na kondíciu zamestnanca, napríklad presnejšie kritériá na adepta do výberového konania? Alebo treba hľadať riešenie v úprave pracovného prostredia, legislatívneho rámca na pracovisku, či tímovej atmosféry a etickej kultúry firmy? Hoci možno tušiť, že reálne riešenie bude zahŕňať oba spomínané aspekty, ktoré sú komplikovanejšie v cirkevnom prostredí, viac ako inde.

Pandémia (vyhorenia?)

Thom Rainer patrí k svetovým znalcom problematiky cirkevného prostredia. Venuje sa otázkam revitalizácie zborov a mapuje aj otázky personálnej politiky v cirkvi. Identifikuje šesť naliehavých výziev, ktorým bude cirkev čeliť v období po Covid-19. Prítom každá z nich pre kazateľa môže predstavovať rovnako hrozbu, ako príležitosť kreatívne zareagovala a posunúť svoj osobný život i život zboru dopredu. Ide o nasledovné výzvy:

- kazatelia sú unavení z pandémie, online prenosy bez prítomných ľudí sú vyčerpávajúce
- boje medzi členmi o to, kam budú chodiť, aké kázne budú online sledovať... pôsobia demotivačne a odrádzajú kazateľov od emocionálneho nasadenia do služby
- kazateľov odrádza strata členov a pokles návštevnosti na bohoslužbách
- obava kazateľov, či ich zbor v budúcnosti finančne zabezpečí
- kritika voči kazateľom výrazne vzrástla
- pracovné zaťaženie kazateľov sa značne zvýšilo, pastori sú často bití a utláčaní, slúžia v toxickej atmosfére emočného a sociálneho zneužívania.

Podľa Rainera sa celková globálna psychika výrazne zhoršila. Ludia nedokážu pandemické zmeny vnútorne zvládnuť v pokoji, ale eskaluje agresivita medzi ľuďmi a negativizmus.

Naše cirkevné prostredie má isté špecifická odlišné od štandardných zborov v západnom svete. Bol som prekvapený, ako veľmi je naša situácia podobná iným evanjelikálnym spoločenstvám v ďalších postkomunistických krajinách. Uvediem aspoň niektoré znaky.

Zborové prostredie

Po prve – zby sú prerastené rodovými klanmi. Rozhodnutia staršovstva nezriedka zaniknú do stratena a prevládnú názory a postoje „mocných zboru“, ktorí vo vedení nie sú. Pokial je kazateľom výrazná osobnosť, skôr či neskôr dôjde k „zrážke“ názorov, a potom i ľudí. Ak sa podarí kazateľa označiť za toho, kto „polarizuje zbor“ – je rozhodnuté. Ak sa kazateľ módro ožení, je zachránený.

Po druhé – príprava každej kázne je spisovateľsky, časovo aj emocionálne náročný projekt. Zby, ktoré nerastú a nie sú misijné orientované, pôsobia skôr ako kluby, ktoré si „vypočujú“ a „zhodnotia“ výkon svojho kazateľa. Kazateľnica nie je miestom, z ktorého prichádza zmena životov, ale miestom, kam smeruje kritika zborových „znalcov Písma“. Síce nikoho nepriviedli ku Kristovi, nemajú svoje rodiny v poriadku, ale sú to „piliere“ zboru. A ich názor sa nespochybňuje.

Po tretie – kazateľ je volený zborom, teda ľuďmi, ktorých má zároveň viesť, formovať, usmerňovať. Vďaka tejto patologickej situácii je dobrý kazateľ

vlastne nekonfliktný kazateľ. Vyhráva ten, kto sa usmieva, povzbudzuje, ale – nevedie. Neprináša podnety a nie je katalyzátorm zmien. Tvrdenie typu – viesť má Božie slovo, nie človek – je pseudoargument vzdialený biblickému mysljeniu. Môže sa ním brániť rovnako zbor ako kazateľ. Dôsledky budú bolestivé najmä pre daný zbor a jeho deti. Pretože kazatelia prichádzajú a odchádzajú. Zbor ostáva.

Po štvrté – zborom, ktoré dlhodobo nerastú, hrozí toxická kultúra. Komunita evanjelia sa stáva sociálnym klubom, pravidlá slušnosti sa hrubo porušujú, zbor je zakrivený do seba a odmieta reformy. Vernosť tradícii sa hodnotí viac, ako otvorenosť k zmenám. Ak pošleme mladého kazateľa na takýto zbor, výsledok je vopred jasný. Aj preto nové zby sú oveľa viac príťažlivejšie. Nájsť kazateľa, ktorý chce založiť nový zbor je ľahšie, ako nájsť kazateľa, ktorý bude revitalizovať zbor zomierajúci.

Po piaté – trošku odľahčím. Chceme mať schopných kazateľov. Vo svojom hľadaní budeme skromní. Stačí, ak budú viedieť svetový jazyk, ovládať počítač, zvládnu manažment stredne veľkej firmy, budú kreatívni, invenční a znali krízového manažmentu. Ich vzdelanostný rast budeme predpokladať a vysokoškolský diplom bude samozrejmostou ako aj ich autorská plodnosť. Nebudeme sa pýtať, za čo pôjdu na dovolenkou. Ani to, či majú hypotéku, prípadne, ako ju splatia. Boh sa postará. Pri nastavení ich finančného ohodnotenia nebudeme vychádzať z nárokov a úloh, ktoré na kazateľa máme. Dáme mu tak akurát, aby nehladoval. Veď služba v cirkvi nesmie byť výhodný biznis. Ak by si chcel privyrobiť, aby mal na nové pneumatiky, zdvihneme obočie a on už pochopí. Prípadne mu pripomienieme, že kazateľ pred ním auto nemal a chodil pekne na bicykli...

Od roku 1990 takmer desiatka kazateľov odišla zo služby kazateľa CB. Zdá sa, že na početnosť kazateľského zboru ide o neprehliadnuteľnú skupinu. Poctivá analýza príčin by mala byť súčasťou zlepšovania CB ako organizácie, ktorá chce vytvárať také kultúrne prostredie pre svojich zamestnancov, ktoré znesie kritériá „slušného podniku“. Pastorácia kazateľov zostáva veľkou témou. Mnohí kazatelia, ktorí vyhoreli a neodíšli zo služby, zostávajú v anonymite. Aj ich svet by bolo zaujímavé poznať. Ich príbehy. Naša vďaka a úcta patrí jedným i druhým. Každý, kto povedal Bohu a cirkvi svoje „áno“ pri ordinácii, je vzácná nádoba Božia. Ak niekto vyhorí a odíde zo služby kazateľa, to nesmie byť argumentom k tomu, že jeho ordinačný slub bol omylem. Ak cesty služobníka povedú inak, ako by okolie očakávalo, to ponechajme Božej zvrchovanosti. Boh ho povedie a postará sa. Každého, kto Mu zveril svoj život. A o to v prvom rade ide. ■

Nedávno som poprosil jedného kazateľa, aby napísal do Dialógu úvodník. Odpíšal: Nenapíšem, som nejaký vyhorený... O téme vyhorenie kazateľov a pracovníkov cirkvi sme hovorili aj na redakčnej rade. Dlho som rozmyšľal, s kym sa o tejto téme trochu fundovanejšie porozprávať. „Vyhoreným“ sa do rozhovoru nechce (v takom stave sa ani nečudujem) a nevyhorení... A potom sa na FB zjavil článok pastora z Centra pre revitalizáciu pastorov a služobníkov **JIRKU DOHNALA** z Chorvátska, v ktorom prezradil, že sa tomuto problému venuje. A krátko na to som si v rozhlase vypočul rozhovor s publicistkou **STANISLAVOU HORVÁTHOVOU (GAJDOŠOVOU)**, z konzervatívneho denníka Postoj, o jej knihe *Menej konáť, viac byť* – v ktorej sa zaoberá vyhorením. Pretože si myslím, že vedenie každej cirkvi sa s problematikou vyhorenia stretáva a zaoberá, prizval som aj predsedu Rady Cirkvi bratskej **ŠTEFANA EVINA**.

A potom už stačilo zapnúť Zoom a začať.
(BOHUSLAV PIATKO)

pokračovanie

O VYHORENÍ

Besedu moderoval BOHUSLAV PIATKO

Stanka, Jirko – ako ste sa k tejto téme dostali?

S. Horváthová: Učila som na strednej škole a zo dňa na deň som zrazu nebola schopná pokračovať ďalej v práci. Jednoducho to nešlo. Nechápala som, čo sa so mnou deje, bolo to veľmi bolestivé obdobie. Zostala som pol roka doma. Znamenalo to terapiu, veľmi výrazné prehodnotenie samej seba - kto som, čo som, aké je moje poslanie, v čom spočíva moja hodnota. Musím povedať, že sa mi to nestalo po prvý raz.. Niečo podobné som zažila hneď po vysokej škole - s veľkou väšňou a plným nasadením som nastúpila do práce a po čase prišli záchvaty úzkosti, a tak som musela svet biznisu nechať. Keď sa to zopakovalo, povedala som si, že tomu musím prísť na koreň, a že to asi bude aj moja životná téma.

J. Dohnal: Ja som si to tiež prežil.. Slúžil som ako pastor v Prahe a počas vojny v bývalej Juhoslávii sme sa rozhodli ísť slúžiť ako misionári do povojnového Chorvátska. Najskôr len skusmo, a potom sme sa tu usadili natrvalo. A to som už bol svojím spôsobom „načatý“. Odovzdával som zbor v Prahe, dokončieval som knižku a púšťal sa do neznámeho a náročného. Jednoducho ma to tak pohltilo, že som nevedel ani spávať. Keď sme sa prestahovali do Chorvátska, zmena prostredia mi na chvíľu pomohla. Neskôr sa ukázalo, že to bolo len zdanlivé. Po pár rokoch tvrdého nasadenia v misii som bol totálne na konci - vyhorený do tla. Bál som sa ľudí, bál som sa reakcií ľudí, bál som sa všetkého a všetkých... Hovoril som si, že musím slúžiť ďalej, až do zodratia... Tiež som nevedel, čo sa so mnou deje... Trvalo mi päť rokov, kým som sa z toho dostal. A keď som sa z toho konečne vymotal, tak - akoby ma oslovil Duch Svätý a povedal mi: Budeš pomáhať druhým. A budeš sa snažiť pôsobiť preventívne, aby sa ľudia do toho stavu nedostali.

Števo, ty si mal niekedy pocit vyhorenia, pocit, že by si potreboval vypnúť a oddýchnuť si?

Š. Evin: Taký pocit mám takmer každý deň... (smiech) Ale k téme. To, čo spomínala Stanka alebo Jirko, to som nezažil. Pritom som melancholik. A niekedy sám sebe hovorím, že či nežijem v stave akejši chronickej depresie, ktorú prežívam niekedy lepšie, inokedy horšie. Ale - naučil som sa s tým žiť a pracovať. Rokmi som vyzozoroval, že najmä niektoré štvrtky sú najhoršie. A ako sa tomu bránim? - Zistil som, že najviac mi pomáha ísť do prírody. Ale sledujem aj svoje okolie a niekedy sa mi zdá, že človek žije so svojím vyhorením a ani nevie, že to je vyhorenie. A sú iní ľudia, ktorí pocítia únavu a už myslia si, že je koniec, že vyhoreli.

Ja som 20 rokov robil v rozhlase, v denníku, akési opotrebovanie som cítil, ale nikdy som tomu neprikladal veľkú váhu. Prišlo - odišlo. Takže - ako si má človek uvedomiť, spoznať, že stav, do ktorého sa dostal je vyhorenie?

S. Horváthová: Keď človek kedysi do niečoho vstúpil naplno s obrovským nasadením a zápalom, postupne sa to všetko strati. Na nič nie je chuť. Akoby na nič nebolo sily. Ako hovoril Jirko - môžu prísť fyzické problémy so spánkom, s trávením a všeliakej iné sprievodné príznaky. Niekedy ide o úplné zastavenie, no keď človek vie pribrzdniť, , trochu to v sebe rozoberať, nemusí sa dostať až tak ďaleko.

Vy ste pôsobili v školstve. Tam sú prestávky - prázdniny na regeneráciu. V cirkvi je to trochu problém... kazateľ nemá 2 mesiace prázdnin...

Š. Evin: Ja môžem hovoriť len na základe toho, čo pozorujem, nenárokujem si na žiadny odborný pohľad, ale myslím si, že vyhorenie je fenomén pomáhajúcich profesii ako sú učitelia, kazatelia a kňazi, niektoré lekárske profesie - jednoducho ľudia, ktorí sa intenzívne starajú o iných. Ešte som nepočul, že by manuálne pracujúci človek vyhorel. Popri všetkých spoločných znakoch, ktoré majú pomáhajúce profesie, má služba v cirkvi určite špecifiku. Do služby vstupuje spirituálny, duchovný rozmer. Nie je to len záväzok voči ľuďom, ale aj záväzok voči Bohu. Máme nejaké záväzky voči Nemu, máme s Ním komunikáciu v modlitbe, v čítaní Písma Svätého, ale nedostávame bezprostrednú osobnú odpoveď. Podľa toho, ako svoj záväzok voči Nemu a službe vnímam, sa môžem cítiť byť malý, nedostatočný, neschopný naplno naplniť svoje predsavzatia. Pre iných, naopak, je záväzok voči Bohu istotou - áno, som v bezpečí, môj Stvoriteľ a Spasiteľ sa o mňa stará a ja z toho čerpám a prekonávam prekážky.

Je vôbec možné rozoznať, čo Boh od človeka chce a čo si človek myslí, že Boh od neho chce?

J. Dohnal: Mal som na starosti chlapa s týmito príznakmi, chvíľu trvalo, kým pochopil, že možno nie všetko, čo robí, Boh od neho chce. Chvíľu to trvalo, ale prijal to... prežil to, podstúpil akúsi rehabilitáciu a pomocou rôznych otázok, na ktoré si sám hľadal odpovede, som ho viedol tak, aby sa on sám necítil mnou nejako manipulovaný. To je vlastne začiatok riešenia. Aby človek pochopil a prijal, že je za svoj stav zodpovedný on sám... Boh nás chce celých, ale to neznamená, že musíme robiť všetko. Ja tým ľuďom slúžim ako akýsi navigátor, horský

sprievodca, ktorý pozná terén, vie, kde sú priepasť, vie, ktorý chodník kam vedie, kde je nebezpečno a kadiaľ sa dá bez úhony ísť... Tí ľudia sa dostali do labiryntu, vo ktorom sa strácajú, z ktorého sa sami nevedia a často ani nemôžu vymotať. Možno to bude znieť veľmi zjednodušene – ale vyhorenie je vlastne o tom, že človek mal viac výdavkov ako príjmov, a preto zbankrotoval. Keď sa človek len dáva – duchovne, emocionálne, mentálne a fyzicky, nemôže sa to skončiť inak, ako vyhorením. Je to ako keď zapálite sviečku z obidvoch strán – svetla je na chvíľu viac, ale sviečka rýchlejšie zhorí. Takto sa dostáva človek k vyhoreniu: má pre každého porozumenie, každému chce pomôcť... som tu pre vás, pokojne mi kedykolvek zavolajte, príde te hoci kedy, vo dne i v noci... lebo som tu pre vás. Taký človek pomáha iným, ale zanedbá seba... a to sa dlho nedá vydržať. Človek nemôže ísť donekonečna na dlh. Raz sa zrúti... raz príde pocit, že je nemohúci, možno neuznaný, často začne mať pochybnosti o svojej kompetentnosti a o tom, či je skutočne k tej práci povolený Bohom. Keď sa k tomu prídá pocit, že ho nikto nechápe, tak sa naozaj môže cítiť, že je sám a opustený.

Čo robiť, keď sa človek sám nevie ohodnotiť, nevie pribrzdniť. Oslovíte ich, alebo sa stane, že prídu za vami sami?

J. Dohnal: No, tu v Chorvátsku sa už vie, že sa týmto problémom zaoberám. Takže sa stáva, že mi zavolajú: „Náš pastor horí, alebo... už zhorel“. Čiže sa to teda dozviem od iných. Ale niekedy spoznám, že nieko „horí“. Väčšinou na stretnutiach pastorov. Jeden pastor, ktorého som oslovil, mi povedal, že som asi obrezaný dvakrát: raz Duchom Svätým na srdci a druhý raz na nose, lebo poznám, keď niekto tlie. Tento pastor si priznal, že je to s ním zlé, prišiel do nášho centra... Venoval som sa mu. Niekedy treba, aby ten človek prišiel do centra viackrát, pretože niekedy to trvá aj rok, kým sa človek z toho vyhrabe.

Stanka, vy ste nazvali svoju knihu *Menej konat, viac byť... Je to recept? Čo ste tým mysleli?*

S. Horváthová: Keď ľuďom ich životné nastavenia zatiaľ fungujú, tak nevidia dôvod veci meniť. Možno niečo aj cítia, ale hovoria si, že nie je dôvod sa trápiť, kým to zvládajú. Sama som to zažila: Mala som toho veľa a bola som pyšná, že mám toho nad hlavu. Prísť domov a padnúť ako mŕtva do posteľe – bola som na to strašne hrdá, veď toto je to, čo Pán odo mňa žiada, Jemu som povinná dávať všetky svoje obdarovania. Dávať za každú cenu, lebo hodnotu mám iba vtedy, keď som unavená a keď toho robím veľa. Raz som robila rozhovor s koučom Mariánom Kubešom, ktorý hovoril, že väčšina ľudí žije podľa vzorca „moja hodnota sa rovná môj výkon plus prijatie inými“. To funguje v istom životnom období, keď ten výkon vieme podať a vládzeme ho podať.

Ale potom príde náraz – a človek si zrazu musí požiť otázku: je moja hodnota to, ako ju vnímam sám, ako som si ju ja určil, alebo je tá hodnota v Pánovi a On mi ju dáva a určuje. A ak je to tak, potom sa nemusím hnati, nemusím zápasíť o svoju hodnotu, tú môžem spoznať a priať v modlitbe.

J. Dohnal: Áno. Spoločnosť nám dáva najavo, že nás oceňuje na základe viditeľných, merateľných výsledkov. To, že máme hodnotu sami o sebe, sa dozvieme od Pána. Poznám mnoho ľudí, pre ktorých

Štefan Evin

kritériom ich vlastnej hodnoty bolo hodnotenie spoločnosti. A to sa stalo tým bičom, ktorý ich po háňal k výkonu. A ešte by som k tomu pridal jedno: Človek mnohokrát nerozumie sám sebe, nepozná sa. Márnotratný syn vyhorel nie preto, že by nemal prostriedky na to, aby sa postavil na vlastné nohy, ale preto, že nepoznal sám seba. Nevedel ako sa vysporiadať s výzvami veľkého sveta a mysel si, že obstojí. Jeho vízia nebola skončiť v úpadku, nemal v úmysle skrachovať. A predsa sa to stalo.

Stretol som sa s tým neraz – mladí ľudia uverili, vydali sa na duchovnú cestu, naložili si na plecia predsavzatia, ale nepoznali sami seba. A zhoreli. Vezmíme si príklad apoštola Petra. Ten slúboval z úprimného srdca Ježišovi, že ho nezradí. Z tých jedenástich apoštolov by nikto o Petrovi vtedy nepesanal to, čo o ňom povedal Ježiš: Trikrát ma zaprieš. A keď sa to stalo a on zaprel, asi bolo preňho veľmi ťažké, dostať sa z toho. Ale práve cez tieto bolestivé skúsenosti človek spoznáva sám seba. A sebapoznanie je rovnako dôležité, ako poznat Pána. A za takéto poznávanie sa platí – bolesťou.

Ludia sa k vyhoreniu asi ľahko priznávajú... Prečo? Považujú to za svoje osobné zlyhanie? Hanbia sa pred okolím?

S. Horváthová: Prvýkrát som to považovala za svoje obrovské osobné zlyhanie. A mojim jediným cieľom bolo dať sa naspať do stavu, v akom som

bola predtým, aby som sa nemusela hanbiť za to, že nevládzem, že nedokážem naplňať očakávania. Keď sa mi vyhorenie stalo znova, prežívala som ho inak. Počula som : „Zastav sa! Toto je volanie na krajsie a lepšie miesto.“ To bola zaujímavá skúsenosť, že aj v tom nepríjemnom sklamaní (zlyhaní) bolo pozvanie do čohosi ďalšieho, plnšieho, jasnejšieho.

Jirko Dohnal

To som napísala aj v rozlúčkovom liste „Požehnania prichádzajú zabalené v problémoch“.

Š. Evin: Otázka zlyhania... Na to neexistuje jedna schéma, ako to ľudia vnímajú. Je to podstatne zložitejšie a pestrejšie. Je to často zlyhanie predstáv. Nie zlyhanie človeka. Ľudia majú nejaké predstavy o sebe, o tom, čo dokážu, čo vedia a niekedy, ako Jirko spomenul apoštola Petra, to aj verejne hovoria. Toto spravíme, toto dosiahneme. A zrazu to nevyjde... a vnímajú to ako zlyhanie. To človeka nazaj môže zlomiť, pokoriť. Zrazu je na javisku nahý a všetci sa naňho pozerajú. Ale sú aj iné prípady. Keď človek ani nemá silné reči, ale vydá sa na cestu svojich predstáv, a po čase zistí, že na to nemá, že to jednoducho nedá...

Takito ľudia sa zastavia, až keď ich zastaví problém takmer úplnej straty sôl. A nepriznajú si, že na to nemajú... nevidia, že ich ambície boli privysoké, alebo cesty nedobre zvolené... Je to sklamanie a pre nich samotných zlyhanie. Jednoducho - v snehe naplní svoje predstavy pohoreli. Už som sa s takými pravcovníkmi stretol a bolo zrejmé, že ide o vyhorenie a o ľudí, ktorí potrebujú pomoc.

Spomíname hodnotenie okolia. Aj zbory pravidelne hodnotia kazateľov. Niekedy si kazatelia svoje vyhorenie nepriznajú, zbor ho nevidí, iba možno cíti, že kazateľ nenapĺňa jeho predstavu a ukončia jeho pôsobenie v z bore. Ale možno by bolo treba pomôcť inak...

J. Dohnal: Faktom je, že neraz zbory nevedia, alebo nerozumejú tomu, čomu je pastor, kazateľ, farár

vystavený. Pod akým tlakom žije. Stále sa zdôrazňuje len jedno - ako sa pastieri majú starat o ovečky. Takmer vôbec sa nehovorí o tom, ako sa majú ovečky starať o pastiera. Neuvedomujú si, že pastier je tiež ovečka. A často tá najzanedbávanejšia. Veď sa stále usmievajú, má stále čas, vždy má porozumenie. Nikto nevie, že nejeden z nich často doma pláče. Je to akosi tak, že pokial metla dobre metie, je dobré, no keď sa objavia nejaké trhliny, ľudia sa začnú obzerať po inej metle - pokial možno mladšej, dynamickejšej. A tento príbeh sa opakuje a bude sa opakovať, kým sa v cirkvách nevytvorí nejaký orgán, ktorého úlohou bude starostlivosť o kazateľov a pastorov. A ktorý bude mať aj právomoc prijať nejaké opatrenia na ich záchrannu, vytvorí im podmienky na oddych, regeneráciu a podobne. Disciplinovaný oddych je klúčový. Taký oddych znamená bližšie spojenie s Bohom, a to zase znamená obnovenie sôl, novú inšpiráciu, usporiadanie priorit a najmä prijatie Jeho lásky pre seba. Potom zase môžu vykročiť a slúžiť ďalej. Som presvedčený, že to by zachránilo nejedného pastiera a oživilo zbory.

Je tu však problém nedostatku kazateľov... Volno jedného vyvolá potrebu ďalšieho. Ale ďalší nie sú... A možno by aj boli, oni sami sa cítia na to, no vedenia cirkvi, zboru vidí, že na to nemajú... A vraciame sa k problému sebapožnania, poznania a hodnotenia komunity?

Š. Evin: S nedostatkom kazateľov zápasia prakticky všetky cirkvi. Nielen na Slovensku. Áno, to čo hovoríš sa stáva. Ak človek vníma volanie do služby, je to úplne v poriadku. Aj podľa Písma. Ale cirkev nemôže preceniť túžbu človeka: Ja chcem! Takéto rozhodnutia vznikajú vo väčšine prípadov v mladom veku do 20 rokov. Sú to často veľké rozhodnutia, povedzme to na rovinu, ešte nezrelého človeka. K najvýraznejším zmenám myslenia však prichádza až v ďalšom desaťročí života. Vnútorné povolenie je nutná, ale nie postačujúca podmienka. Netreba si zamieňať mladícku chut do služby, s povolaním do služby, ktoré príde v zreľom veku. Je to pre cirkev/zbor vážna dilema: Máme niekomu spôsobiť bolest odmietnutím jeho snahy v mladosti s tým, že vidíme možné budúce problémy a nezvládnutia, ktoré neraz končia spomínaným vyhorením, lebo možno ten oheň nehorel na správnom mieste alebo správnym smerom? Hovorili sme aj o ambíciach. A ambície mladých sú niekedy veľmi veľké. Majú sa usmerňovať? Zmýlil sa Boh, mylí sa cirkev, keď neodporúča, mylí sa človek, keď cíti povolenie? Je to veľmi citlivá téma a vážna úloha, ktorá v cirkvi vyžaduje hlbší prístup.

S. Horváthová: V tejto súvislosti mi napadá práca amerického autora Jacka Frosta, ktorý hovorí o dvoch identitách. Identita otroka a identita dcéry a syna. Mnohí začínajme v identite otroka. V nej

žijeme tak, akoby sme si museli zaslúžiť Božiu blízkosť, Božiu lásku. Nič nie je zadarmo. Ak vstupujeme do veľkej služby s identitou otroka, nemáme šancu vydržať. Potrebujeme ísť do toho s identitou syna alebo dcéry. Teda, že nemusíme neustále konáť a niekoho zachraňovať, ani zmeniť svet, aby nás Boh mal rád. Blízkosť s ním si nemusíme zaslúžiť

a že máme Otca, ktorý má pre nás pripravené dečičstvo.

Jirko hovoril, že vyhorených duchovných pri liečení naviguje. Spomíнал aj štruktúru, ktorá by mala chrániť a starať sa o pastierov. Dnes je koučing vychytený smer a psychológovia hrajú v životoch ľudí nemalú úlohu. Je pre nich miesto aj v cirkvi?

Moja skúsenosť je – my psychológia nepotrebujeme, naše problémy rieši Boh.

Š. Evin: Zaujímavé je, že boľavé zuby Pán Boh neřieši priamo, ale u dentistu. Jednoducho – Pán Boh tak väčšinou nekoná. V posledných rokoch veľmi narastá výskyt depresie u mladých ľudí. A ja to vysvetlujem v rozhovoroch rodičom, ale aj mladým ľuďom – ak niekto má diabetes, tak sme vďační, že máme inzulín. Na rôznych liekoch žijeme mnohí. Sme za ne vďačí a nebránime sa im. Užívame ich aj preventívne. Ale aj vyhorenie kazateľov je istým spôsobom choroba. A je liečiteľná. Tu sa pohybujeme niekde na hraniciach koučingu a mentoringu a možno sa dotýkame aj psychológie, psychoterapie až psychiatrie. A netreba sa báť to povedať. Je skvelé, že v cirkvi sú ľudia, ktorí tým prešli a ani im, ani cirkvi to neublížilo, keď to zverejnili. Naopak – pomohlo. Ale ja som chcel ešte spomenúť jeden aspekt, ktorý sme zatiaľ nespomienuli. Nazval som to syndróm duchovenského povolania. A tým je služobná osamelosť. Týka sa asi viacej mužov, ktorí sú prirodzene individualistickejší a sútaživí. To je jednoducho v nás. A to nás aj izoluje. S kým

sa má zdieľať so svojimi najhlbšími pokušeniami, pochybnosťami a túžbami? Kto v zbere vie, čo kazateľ nosí v hlave? Čo ho ťaží? Je pastor, naňho sa obracajú všetci, jemu sa zdôverujú. Ale komu z ľudí v zbere sa má zdôveriť so svojimi problémami on? Mne? Predsedovi Rady? Aj keď máme dobré vzťahy, v istom zmysle som pracovne ich nadriadený.

Stanislava Horváthová (Gajdošová)

Pred rokmi sme tu mali priateľa zo zahraničia. Prešiel takmer všetky zby a pri odchode mi povedal: „Ja tuším viem, ako sa tí vaši kazatelia majú. Možno viem o nich viac ako ty.“ A asi mal pravdu. Asi je to tak aj prirodzené. Po lopate povedané – šéf nemôže byť terapeutom. Aj keby som to mal stokrát napísane vo svojich povinnostiach, aj keby som sa o to stokrát usiloval, také prepojenie nevznikne, alebo len výnimcoľne. Bez ohľadu na to, aký typ osobnosti je šéf. My sa možno dostaneme k problému až na konci, keď mi príde povedať: ja už nemôžem, nevládzem, nechcem. Končím. A ja to môžem väčšinou už len akceptovať, ak nechcem jeho problém ešte zhoršiť. Keby som bol alebo mohol byť iba a len terapeutom, tak sme v inej polohe a možno by sme spoločne hľadali riešenie. Ale v podstate u nás platí – keď si kazateľ potrebuje oddýchnuť a zregenerovať, hľadáme cestu, ako mu to umožniť. Potrebujeme kultúru, kde zboru záleží na tom, aby bol kazateľ v dobrej kondícii; a tam, kde tomu zbor nevenuje pozornosť, je potrebná otvorenosť zo strany kazateľa. Zbor môže byť nejaký čas bez kazateľa, ale jeho rolu manžela a otca v rodine nikto nenahradí.

Stane sa – kazateľ vyhorí, nevládze, uvedomí si to a oznámi, že odchádza zo zboru. Aká je úloha zboru/cirkvi v takomto prípade?

Š. Evin: Myslím si, že v takom prípade je pomocou prítomnosť mediátora. Prostredníka, ktorý tento proces zmanázuje. Pomáha, aby proces prebehol čo najmenej bolestivo pre obidve strany. Ak umožnia kazateľovi slobodne odísť, budú mať aj slobodu

Revitalizačné centrum na Istrii

pri jeho prípadnom návrate. Preňho je to potom otázka ochoty absolvovať nejakú terapiu. Do nej ho nikto nemôže nútíť. Rovnako sa to nemôže limitovať ani časovo – musí to mať voľný priebeh, lebo už to samo o sebe je terapiou. Ja ešte odporúčam, ak sa len trochu dá, aby ten človek neostal v z bore, kde slúžil. Jednoducho, je nápmocné odstríhnúť sa od všetkého, čo by narušovalo terapiu.

J. Dohnal: Ja som sa vlni venoval dvom zborom, kde sa kazatelia ocitli v takejto situácii. Staral som sa o nich aj o zby. Stretával som sa so staršovstvami, vysvetlil im, o čo ide. V jednom prípade sme museli úplne prenastaviť systém fungovania zboru. Jednou z príčin vyhorenia kazateľa bolo, že zbor fungoval na princípe „one man show“, teda na princípe jedného muža. Ale nebolo to preto, že by kazateľ bol dominantný, panovačný. Tákto zbor prebral, a tak pokračoval. Nikomu nenapadlo uvažovať o kolektívnom vedení, lebo takto fungoval aj staršovstvo. Takže sme museli vytipovať úplne nových ľudí, ktorí mali zmysel a obdarovanie pre takýto typ práce. Vytvorili sme úplne novú konцепciu vedenia a fungovania zboru. A tomu sa musel prispôsobiť aj pastier zboru. Zažil doslova šok, že sa nemusí starať o všetko, že veci idú aj bez neho, že ich dokážu robiť aj iní. Zrazu mal dosť času na zásadné činnosti a neubíjalo a nepohlcovalo ho riešenie každodenných drobností. A v druhom prípade to bolo podobné. Možno tam

ani nešlo o úplné vyhorenie, možno to bol len následok totálneho nasadenia do všetkých možných aj nemožných činností, ktoré ich postupne pohlcovali a ubíjali. Tu sa ukázalo, že sa dá, aspoň čiastočne, úplnému vyhoreniu predísť.

Pre mňa je to dosť nové poznanie – vlastne sa všetci traja zhodujete v tom, že aj pastieri potrebujú pastiera...

S. Evín: Povedal by som to aj tak, že na seminároch a iných pastoračných stretnutiach dominuje téma „ako sa starať o druhých“. Takmer úplne chýba téma „ako sa starať o seba“. Znie to možno sebecky, ješitne, ale ukazuje sa, že to chýba. Veľmi sa mi páčil výrok jedného kazateľa. Povedal: „Oznámil som svojim ľuďom, že o deviatej večer vypínam telefón. Ak ide o život, milí veriaci, volajte záchrannú službu. Ak ide o iné, ráno po ôsmej zavolajte mne.“ Takýto postoj kazateľa je v našich pomeroch dosť nezvyčajný. Iný kazateľ charakterizoval takto postoj zboru voči nemu: „Ty si kazateľ. Musíš byť vždy k dispozícii. Nemáš zamestnanie, si stále doma, máš povolenie kazateľa, tak máš slúžiť.“ Myslím si, že pri hodnotení a práci duchoven-ských pracovníkov sa musíme viac sústrediť aj na to, ako sa majú o seba starať oni. Tak, aby to nebolo sebecké, aby si našli a usporiadali svoje priority. Samozrejme, je to individuálne, ale dá sa to. Vytvoriť si systém práce a rytmus, v ktorom má miesto

vyhradený čas na duchovnú reflexiu a čas na oddech a reálnu regeneráciu mentálnych, emočných aj fyzických súčiastí. Dosiahnuť to, aby človek mal pod kontrolou nápor povinností, nie aby ho povinnosti chaoticky pohlcovať a zvalcovať.

**Ešte pred záverom, Stanka, Jirko – krátko:
Ako ste vy z vyhorenia dostali?**

S. Horváthová: Súčasťou bolo pol roka voľna, terapia, fyzická práca aj na horskej chatke v Tatrách, život v kresťanskej komunité, veľa ticha a modlitby. A tiež mnoho času stráveného mimo svojej bežnej výkonovej bubliny, vo vzťahoch a rozhovoroch s druhými. Dovolit si len tak spolu byť, celý deň, bez jasného programu či konca. Veľké uzdravenie mi tiež priniesol duchovný seminár Otcovo srdce.

J. Dohnal: Na tri mesiace som odišiel aj s rodinou do Čiech a len som odpočíval, rozmyšľal a modlil sa. A posledný mesiac som odišiel sám na chatu do hôr. Modlil som sa, uctieval Pána a v jednej chvíli som si uvedomil, že jediný, kto môže za to, že som v takom stave, som ja sám. Nie ľudia, nie okolnosti, nie množstvo práce, len a len ja sám. A od toho momentu sa ten chaos a prázdnota vo mne začali vytrácať. Zrazu som mal nádej, že ak som si to zavinil sám, tak to len ja sám môžem zmeniť. Vrátili sme sa do Chorvátska a ja som si postupne začal vybojúvať stratené územie a pozície. Znovu som začal s pravidelnými rannými chvíľami s Pánom,

začal som dodržiavať pravidelný deň odpočinku, prestal som sa vyhýbať nepríjemným ľuďom a rozhovorom. Znovu som postupne získaval autoritu, ktorú mi Pán dal, prestal som sa vyhýbať rôznym rozhodnutiam, začal som byť viac proaktívny a nielen reagujúci na vzniknuté situácie. A tak som znova postupne nadobúdal slobodu. Slobodu od ľudí, aj slobodu v prístupe k ľuďom. To je jeden zo základných predpokladov dlhodobej a účinnej služby.

Ked' som kazateľa, ktorý mi napísal, že je vyhorený, pozval do besedy, odmietol s tým, že besedu si rád prečíta. Čo by ste mu odkázali?

Š. Evín: Urobil dobrý krok vo svojej vlastnej terapii. Myslím si, že keby sa takto zasiahnutý človek zúčastnil takéhoto typu besedy, tak mu to nepomôže. To, že sa takto postavil, svedčí o tom, že ešte nestratil samoregulačný mechanizmus. a dúfam, že dnes sa už má lepšie.

J. Dohnal: U nás na Istrii sa hovorí: „Kuraja do kraja“. To znamená – odvahu až do konca.

S. Horváthová: Nedávno ma kontaktoval kamarát, ktorý vyhorel. Vravel, že nevládal nič čítať, vystačil si s názvom knihy *Menej konáť, viac byť*, a to mu pomohlo prejsť si tým ľahkým obdobím. Tak možno len také povzbudenie – na chvíľu stačí len tak byť. ■

Ustanovenie nových starších v Púlskom zbere

Rubriku Misia redakčne pripravuje
JURAJ INSTITORIS v spolupráci s **VLADIMÍROU VRAJOVOU**.

Lenka – práca z domu

NOVINKY OD LENKY – NOVÉ PRACOVNÉ POMERY

LENKA A JASON KNOETZE

Rok 2022 do nás narazil ako riadená, strela a takmer nás s Jasonom zrovna so zemou. Jason aj ja sme dostali nové pracovné možnosti a máme toho teda teraz celkom nad hlavu!

Handlab – školské pomôcky pre hluché deti
 Od polovice januára pracujem (z domu) na plný úvazok s Handlab – odvetvím miestnej univerzity, kde sa venujeme produkcií materiálov pre školy pre hluché deti. Naše učebné pomôcky a materiály sú distribuované školám v našej provincii, ale taktiež do celého štátu. Situácia hluchých detí, čo sa týka školstva, je súčasťou zabezpečená štátom, no ich učebné materiály vôbec nie sú prispôsobené ich špecifickým potrebám a často sa stáva, že ani samotný učiteľ nevie posuňkovú reč. Kvôli celkovému nezáujmu zo strany systematického rastu týchto potrieb sa až tento rok stalo, že prvý hlu-

chý študent to dotiahol až na univerzitu a dokonca zakončil štúdium úspešne s diplomom. Jeden jediný. Je to pre mňa zážitok, kde sa toho učím veľa o tejto subkultúre, ako funguje edukačný systém, no aj aký odlišný je humor medzi nepočujúcimi a aká je ich integrácia v spoločnosti. Taktiež som veľmi vďačná, že táto práca (grafika a ilustrácia) je nielen dôležitá, ale tiež nám poskytuje stály príjem.

Calling Academy

Jason má tiež práce nad hlavu v škole, kde tento rok začal učiť počítače a informatiku. Táto škola je výnimočná v tom, že poskytuje kvalitné vzdelanie pre stredoškolákov – chlapcov z rodín s nízkym príjmom. Ich školské výdavky sú 10-krát menšie ako majú mieste súkromné školy, a tak sú celkovo štátne školy na tom kvalitatívne veľmi biedne. Jason od rána do poobedia maká v škole (kde s nimi

dokonca cvičí aj telocvik) a podvečer až do neskorých hodín pripravuje učivo na nasledujúci deň. Jeho vytáženosť je násobená tým, že títo chlapci pochádzajú z podmienok, kde nemajú ani len toalety v dome, majú nekompletnú rodinu, sú obklopení organizovaným zločinom a gangami. Ich disciplína je dosiahnutelná ľažko a rešpekt voči učiteľovi sa buduje roky. No zároveň sú títo chalani presne tí, ktorí potrebujú najviac lásky, niekoho, kto by sa im venoval, veril v nich a poskytol im pomocnú ruku, aby mohli zlomiť tento viacgeneračný začarovaný kruh chudoby a zločinu v tejto krajine. Jason to má súčasne náročné, no obaja vieme, že ho sem Boh poslal naschvál.

OM

Vďaka tomu, že pracujem prevažne z domu, som schopná sa naďalej venovať práci pre OM. Práve teraz dávam dokopy materiál na našu každoročnú Výročnú správu, ktorá je tiež materiáлом, ktorý poskytujeme ako magazín pre sponzorov a partnerov. Nedávno som ako fotografka pomáhala na ich podujatí, kde sa zbierali finančné prostriedky pre našu prácu v JARe a juhoafričanov vo svete. Odkeď sme sa prestáhovali do Stellenboschu, som úzko spojená s miestnym tímom v Kapskom meste, s ktorým sa stretávame na pravidelných modlitbách za misijné potreby. Napriek tomu, že mám toho nad hlavu a žonglujem s prácou, pre OM, ilustrovaním detských kníh a maľbami na objednávku – celkom mi to vyhovuje, lebo Jason má toho teraz nad hlavu tiež, tak sme v tom aspoň spolu.

Ako sa dá zapojiť

Viem, že mnoho z vás je aktívne zapojených v pomoci pre utečencov z Ukrajiny a viem, že je to po-

treba, ktorá je „tu za dverami“. Ak nie ste a chceli by ste, rada vás dám do kontaktu s potrebnými jedincami, ktorí sa tejto pomoci venujú priamo, na východe Slovenska.

Na záver by som vám však rada dala možnosť na praktickú pomoc Jasonovej škole. Minulý rok sa k nim cez prázdniny vlámalí a ukradli všetky počítače z učebne. Jason práve pracuje na tom, aby mohol spojazdniť počítače, ktoré im darovala miesta univerzita = staršie, ktoré už nechceli alebo potrebovali odbornú pomoc. Taktiež pozemok, na ktorom škola stojí, potrebuje príjazdovú cestu, keďže najmä počas obdobia daždov v zime je toto problém pre autobusy, ktoré deti privážajú, zasekávajú sa tam v blate. Taktiež je možné sponzorovať jednotlivých študentov a pomôcť im s mesačným školným. Potrieb je tu dosť a chlapcov, ktorí potrebujú finančnú pomoc ešte viac.

Ak by ste chceli finančne prispieť na potreby Calling Academy, môžete tak urobiť buď preposlaním finančnej čiastky na môj účet, z ktorého to potom môžem bezpečne vybrať tu a túto čiastku priniesť Vernerovi – riaditeľovi.

Lenka Slobodová, VÚB, IBAN:
SK3902000000001880263056

Ak by ste radšej prispeli priamo, detaily ich účtu nájdete tu: www.callingeducation.org.za/financial-suppor/

Ďakujeme za pozornosť a držte sa Pána aj seba na vzájom v týchto neistých časoch! ■

KREŠTANIA A HUDBA PROSÍM SI JEDEN VIP LÍSTOK DO BOŽEJ PRÍTOMNOSTI

ŠIMON EVIN

V predošлом článku som slúbil, že ďalej sa budem venovať dopadu formulky 3S (spievanie – služba slovom) na piesne, ktoré na bohoslužbách spievaame. Tento článok o tom naozaj je a nakoniec sa do stane tam, kam má od začiatku namierené, aj keď začína trocha obširnejšie.

Možno ste sa už stretli s tým, že vedúci chvál(ovej skupiny) pri bohoslužbách povedal nejakú podobu nasledovného výroku: „Vstúpme teraz do Božej prítomnosti.“ A potom chválová hudobná skupina i zhromaždenie začali spievať. Povedzme, že na bohoslužbách bol vtedy aj mladý muž Kamil, a ten si na základe toho, čo počul a dovtedy počúval, pri prvých tónoch už úprimne mysel, že vstupuje do Božej prítomnosti.

Ak sa však počas toho spievania vyslovene prácou Ducha Svätého neznovuzrodil, nestal sa reálne kresťanom, neuveril v Ježiša, tak do Božej prítomnosti nevstúpil. Možno v nej už bol a je v nej ďalej, alebo, ak neboli kresťan, tak v nej ešte stále nie je.

Problém, na ktorý tu narážame, vychádza z pre svedčenia, že v pozemskom živote kresťana sú okolnosti, počas ktorých sú kresťania nejakým spôsobom viac v Božej prítomnosti ako inokedy. A tieto okolnosti sa veľmi často spájajú so silnými emóciami, ktoré vzbudzujú hudba a spev. Preto si niektorí ľudia myslia, že úlohou či funkciou spevu a hudby (okrem iného) pri bohoslužbách je do tejto Božej prítomnosti sa dostať.

To je nesprávne z viacerých teologickej i praktických dôvodov. V prvom rade platí, že ak už sme kresťania, ak sme ľudia, ktorí sa vierou a pokáním obracajú k Ježišovi, nasledujú ho preto, lebo nás

Sväty Duch znovuzrodil, tak už v Božej prítomnosti istým spôsobom sme. Všimnite si, čo píše apoštol Pavol v Liste Efezanom: *Ale Boh, bohatý na milosrdenstvo, zo svojej veľkej lásky, ktorou si nás zamiloval, keď sme boli pre svoje priestupky mŕtvi, oživil nás s Kristom – milostou ste spasení! – spolu s ním nás vzkriesil a spolu s ním nás uviedol na nebeský trón v Kristovi Ježišovi, aby sa ukázalo v nadchádzajúcich vekoch, aké nesmierne bohatstvo milosti je v jeho dobrote voči nám v Kristovi Ježišovi* (Ef 2, 4 – 7).

V Liste Efezanom Pavlovi ide najmä o to, aby ubezpečil kresťanov pohanského, nie židovského pôvodu, že skutočne sú kresťanmi a povzbudzuje ich, aby si to pripomínali. Robí to odvolávaním sa na Božiu prácu prostredníctvom Ježiša (na rozdiel od Mojžišovho zákona), ktorú podrobne rozoberá, aby jeho adresáti hlboko spoznali, kým vďaka Bohu sú. Naše verše sú súčasťou tohto balíka. Boh nás uviedol na nebeský trón v Kristovi Ježišovi. Teda istým spôsobom už sme v nebi s Ježišom a s Bohom. A to všetko už urobil Boh. Pavol ďalej (a ani Biblia nikde inde) čitateľov nevyzýva, aby sa nejakým spôsobom do Božej prítomnosti sami uviedli, alebo aby sa do nej uvádzali nejako viac. Naopak, majú si pripomínať, že už v nej sú, lebo je to súčasť toho, čo Boh pre nás urobil (to je tá známa výzbroj spásy z Efezanom 6, 11–17; pozri tiež 1Pt 1, 3 – 13).

Môže sa nám stať, že bytie v Božej prítomnosti či Božiu prítomnosť pri nás vyhodnocujeme na základe toho, ako sa cítime. Rozhodujúce sú pre nás naše emócie. Ak v nás spev a hudba vzbudí dostatočný úžas, dostatočné nadšenie, dostatočné

dojatie, dostatočnú bázeň atď., tak vstúpim do Božej prítomnosti.

To je nepravdivé a škodlivé. Dokonca to môže byť vyslovene spojené s nedôverou v autoritu Biblie a Svätého Ducha. Potom hľadáme zdroje authority inde a hudba je veľmi výrazná oblasť, pretože oslovuje „duchovno“ (nech sa tým myslí čokoľvek). Prácu Svätého Ducha preto začíname definovať dopadom hudby na nás a nejaká verzia Svätého Ducha, osobná a určená našimi zážitkami pri hudbe, sa stáva autoritou. A tak pretváram Boha na ľudský obraz, namiesto toho, aby sme sa my nechali pretvárať ním – cez jeho slovo ako najvyšší zdroj autority.

Takýto prístup nám škodí preto, lebo v podstate tým (často mimovoľne) vyznávame jednako to, že Ježišov život, smrť, vzkriesenie a nanebovstúpenie neboli dosť, my k tomu musíme pridávať – náš hudobný výkon a emocionálny zážitok – a jednako to, že naše emócie majú vyššiu autoritu ako Božie slovo.

Prakticky a pastoračne to býva zlé vtedy, keď pri hudbe žiadne silné emócie neprežívame. Alebo neprežívame také emócie, aké by sme chceli. Napríklad náš spomínany Kamil sa sice túto nedelu cítil priam extaticky a v „Božej prítomnosti“ sa vyžíval, v ďalšiu nedelu opäť spieva piesne počas chvál, ale nemá z toho vôlebce dobrý zážitok ako minule. Tempo sa mu zdá pomalé, frázovanie akési krkolomné, melódia nie je dosť veselá, novému klaviristovi to navyše párkrt ušlo a zo zastaralého textu necítí tú skutočnú „silu“. Okrem toho sa dosť zle vyspal, ráno sa nestihol naraňajkovať, a tak, okrem chválovej skupiny, vyhrali muzikanti aj jemu v bruchu. V tých momentoch sa Kamil vôlebce necíti Bohom milovaný a necíti ani svoju lásku k Bohu. Ako to, že sa Kamilovi nepodarilo dostať do jeho prítomnosti? Kam sa len Boh podel? Kam zmizol?

Ďalší problém vnímania hudby ako cesty do Božej prítomnosti je v tom, že negatívne riadi spôsob, akým sa vedú celé chvály – teda aké piesne sa spievajú a ako. To potom dlhodobo deformuje to, čomu ľudia o Bohu veria. Piesne sa nevyberajú podľa nasledovného správneho rebríčka priorit:

1. správna teológia
2. básnické spracovanie teológie
3. zhudobnenie

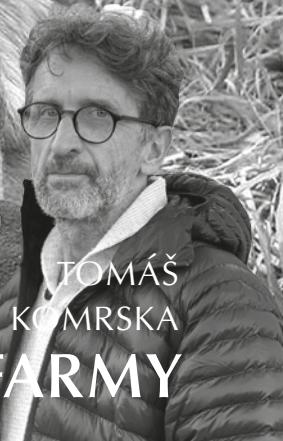
Vyberajú sa presne podľa opačného poradia a teologická správnosť – čo je len inak povedané verność Biblia – je často na poslednom mieste. Je

jedno, že Kamil spieva vyslovené nezmysly typu „Ježiš, vezmi trón svoj“ (Kam, Kamil? Na vandrovku?) alebo „Si dokonale nádherný ku nám“ (Vysvetli mi, Kamil, vysvetli, aké to je, keď je ku mne niekto nádherný, nikdy som nič také nezažil), najmä, že sa mu pieseň dobre spieva, má chytľavú melódiu a dobre sa pri nej cíti. (Mimochodom, piesne s dobrou melódiou ale nesprávnou teológiou sú ešte horšie ako piesne s nesprávnou teológiou a zlou hudbou, lebo nám pomáhajú dobre si pamätať zlé veci.)

Keby Kamil čítal tento článok, mohol by ma teraz nesprávne pochopíť a obviníť ma, že som proti emociám, hlavne tým pozitívnym a že piesne na bohoslužbách majú byť len o maličko živšou verziou teologickej prednášky. Nie je to tak. Milujem Bibliu, a tá je plná emócií a je napísaná spôsobom, ktorý v nás má emócie vyvolávať – poézia, obrazy, drámy, tragédie i komédie. Dokonca i apoštol Pavol, keď píše svoje listy – a to je žáner, ktorého hlavnou črtou je logická argumentácia a vysvetlovanie – sa často nezdrží a vloží do svojho rozvíjajúceho sa argumentu chválospev (napr. Rim 11, 33 – 36, 1Tim 1, 17). Jeden môj priateľ sa veľmi často rozplače pri tom, ako káže – a to vôlebce nie je nejaká neradená strela, ktorá by kázala „ako Duch viedie“ (inými slovami, čo mi práve napadne, alebo ako sa práve cítim). Naopak, je to človek, ktorý má veci dobre premyslené, má hlbokú znalosť Biblie, a tátu jeho znalosť – znalosť Boha samotného – ho tak často dojme. Kiež by sa to stávalo častejšie i nám.

Naše emócie by sa mali podriadať Božej pravde – teda pravde o Bohu a nie naopak. Úloha piesní a spevu počas bohoslužieb je rovnaká ako úloha kázne – vyučovať Božie slovo a viesť nás k reakcii. Preto musí byť teológia piesní na prvom mieste, básnické a hudobné spracovanie majú podliehať tejto teológii a podporovať ju – pomáhať v čitateľoch vyvoláť náležitú emočnú odozvu na pravdu o Bohu, ktoré sa spolu piesňami učíme a ktoré si priopomíname. Kamilovi teda povieme, že jeho priority nedefinujú to, v akom vzťahu k Bohu je, ale naopak – to, v akom vzťahu k Bohu je, by malo meniť jeho pocity. Emócie vyvolané piesňami nie sú lístkom do Božej prítomnosti, ale reakciou na ňu. A Kamilov zbor by mal spievať také piesne, ktoré to budú Kamilovi pripomínať a k správnej reakcii ho viesť. To je spievanie – služba slovom. ■

TOMÁŠ
KOMRSKA

ZÁPISKY Z FARMY

Veľa zmôže modlitba spravodlivého (Jk 5,16).

NAČO JE MODLITBA, KEĎ SA STRIEĽA? NAČO JE MODLITBA, KEĎ SA NESTRIEĽA?

Boh, ktorý má v rukách všetku moc na nebi a na zemi, nutne potrebuje na zemi spojenca - človeka. Človeka, ktorý nevlastní rozum na všetko, ale je spravodlivý. Je spravodlivý pre obeť Pána Ježiša.

On sám na vlastnom tele vyniesol naše hriechy na drevo, aby sme odumreli hriechom a žili pre spravodlivosť. Jeho ranami ste boli uzdravení (1Pt 2, 24).

Biblický obraz spravodlivého má viacero podôb. Napríklad: stráži spravodlivosť rovnako ako milosrdenstvo, bojuje za slabšieho a popritom sa modlí. Dôležitým krokom je prehodnocovať svoju spravodlivosť voči blížnemu. Stačí si vinu priznať, ak sa krivda stala, poprosiť ukriveného o odpustenie a v modlitbe sa obrátiť od krivdy k Bohu a spravodlnosti, a celú túto záležitosť hodíť na Boha.

Aj veľká nespravodlivosť, ale priznaná, a pred Bohom vyznaná, dáva človeku status spravodlivého - Božieho spojencu. Boh aj veľkú nespravodlivosť, takto priznanú a vyznanú, vie použiť. Boh potrebuje modlitbu človeka hľadajúceho spravodlivosť. Pretože potrebuje počuť hlas srdca človeka, túžaceho po spravodlivosti, a potom aj hlas úst, aby mohol konáť.

Keď sa strieľa a ide o holý život, modlitba sa stáva úprimnejšou a intenzívnejšou.

Keď sa nestrieľa a všetkého je dostatok, tak sa modlitba stáva až nepotrebnou, alebo akousi nútenej potrebou, alebo len kultúrnym príveskom - pre istotu.

A to je škoda.

Dnes vás pozývam k modlitbe za vojenský konflikt na Ukrajine. Zrejme túto situáciu vnímame rôzne. Isté je však to, že obe strany konfliktu vyžadujú moju, tvoju, našu modlitbu.

Ako podnet pripájam prastarú modlitbu izraelského kráľa, keď bol pod tlakom nepriateľských vojsk - dnes veľmi aktuálnu.

Ako laň dychtí po bystrinách, tak moja duša dychtí po tebe, Bože.

Moja duša má smád po Bohu, po živom Bohu. Kedy pôjdem a uzriem Božiu tvár?

Slzy mi bývajú chlebom dňom i nocou, keď sa ma každý deň pýtajú: „Kde je tvoj Boh?“

*Spomínam na to a dušu si vylievam, ako som chodieval so zástupom a vodieval do Božieho domu slávostný zástup so zvučným plesaním a s vďa-
kou.*

Prečo si skľúčená, moja duša, prečo sa znepokojuješ? Čakaj na Boha, ešte mu budem ďakovať, svojmu Spasiteľovi, svojmu Bohu.

Moja duša je skľúčená, preto sa rozpomínam na teba z krajinu (ukrajinskej, z Charkova, z Kyjeva, pri rieke Dneper.)

*Hlbina hlbine ozýva sa na hukot tvojich vodopá-
dov. Všetky tvoje príboje a vlny valia sa cezo mňa.
Vo dne mi Hospodin preukazuje milosť, v noci je
mi jeho pieseň modlitbou k Bohu môjho života.*

*Poviem Bohu, svojej Skale: „Prečo si na mňa za-
budol? Prečo mám chodiť v smútku utláčaný ne-
priateľom?“*

Kosti ma smrteľne bolia a protivníci ma ešte tupia,

*keď sa ma pýtajú každý deň: „Kde je tvoj Boh?“
Prečo si skľúčená, moja duša, prečo sa znepokojuješ? Čakaj na Boha, ešte mu budem ďakovať, svojmu Spasiteľovi, svojmu Bohu (Žalm 42)*

Nádej zložená v Bohu dáva životu zmysel.

Neraz človeka premkne clivota: Prečo Boh s odpo-
vedou tak dlho otála?

Neviem.

Ale nepriaznivé okolnosti, si myslím, prebúdzajú v človeku túžbu po Bohu - kiežby sa tak stalo na oboch stranach konfliktu. Každodenné očisťova-
nie srdca a modlitba k Bohu - Otcoví je jedinečnou výsadou človeka - viem to?

A to v čase, keď sa strieľa, ako aj v čase, keď sa ne-
strieľa.

Som sa dočítal. ■

ČAS ZVONIŤ

ANNA ČINČURÁKOVÁ TIPULOVÁ

Zvonica iba málo kedy býva blízko cintorína, a predsa je dobrým zvykom pri pochovávaní človeka zazvoniť vo chvíli, keď truhlu spúšťajú do hrobu. Byť zvonárom je teda riadne umenie. Ak by začal zvoníť skôr, mohol by narušiť dôležitú pietnu chvíľu a možno by to bolo aj trápne. A musí si dať pozor, aby nebolo neskoro. Stále rozmyšľam, aké dorozumeievacie techniky medzi sebou používali farár a zvonár v dobe, keď neboli mobily, aby zvon zaznel v správnej chvíli.

Myslím si, že je čas zvoníť, priatelia!

Nie do hrobu! Ale aby sme sa prebudili. Myslím si, že je presne ten čas, keď sa má nevesta Kristova – cirkev prebudí, aby nachystala svoje lampy. Zotrela z nich všetku špinu a prach, a pripravila sa svietiť jasne v tme tohto sveta. Tak zvoňme už konečne! Hovorte všetkým o tom, čo sa stalo na kríži! Hovorte o mieste, kde bola prinesená obeť za každú vinu, a kde všetky duše môžu nájsť pokoj a spasenie v Kristovi! Zobúdzajte všetky spiace duše! Hovorte o prázdnom hrobe, ktorý svedčí, že On je živý Boh, pred ktorým raz poklakne každé stvorenie, bez ohľadu na to, aký ma postoj k Nemu v tejto chvíli. A hovorte aj, že čoskoro príde! V sláve, s anjelmi, so všetkou poctou, ktorú si zaslúži. A tak, ako slúbil, vezme si k sebe tých, ktorí Mu veria.

Nečakajte, pretože teraz je tásprávna chvíľa zvoníť! Pán sa vracia! Ten, ktorý si nás zamiloval prichádza! A my potrebujeme očistiť naše životy od nánosov nečistoty, ktorá bráni tomu, aby sme boli použiteľní pre Božie kráľovstvo. Potrebujeme sa postarať

o to, aby naše srdcia horeli láskou k Nemu. Áno, troška sme si pospali! Unavení z vyčkávania, zo všetkých tých prognóz a nariadení a karantén, ktoré sme sledovali, z chorôb a strát, zo všetkého zlého, čo sa posledné roky deje u nás aj vo svete, vyčerpaní nejednotou, mudrovaním a krvidami. Zleniveli sme. A v tejto chvíli zmätene pobehujeme a pýtame sa, čo sa to vlastne stalo.

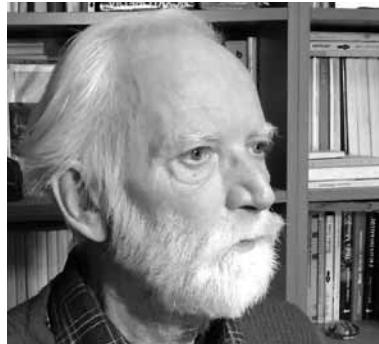
Možno si si aj ty zdriemol v nasledovaní Ježiša, vklízol do sladkého spánku zvykov a bežného stereotypu a tvoja láska k Nemu aj k ľuďom ochladla. Je práve najvyšší čas vstať! Práve totiž kikiríka kohút, ktorý zastavil Petra po tom, čo zaprel Ježiša. A možno sa cítiš ako on v tej chvíli – strašne mizerne. Odpísaný lenivý sluha, ktorý vlastne ani nevie, čo teraz robiť. Ale to je úplne v poriadku. Keď kikiríka kohút, znamená to, že Niekomu na Tebe veľmi záleží. Tak teraz vstaň, a chystaj svoju lampa, aby horela!

Ako spolupracovníci vás napomíname, aby ste Božiu milosť neprijíimali nadarmo. Ved' hovorí: V príhodnom čase som ta vypočul a v deň spásy som ti pomohol. Hľa, teraz je príhodný čas, hľa, teraz je deň spásy! (2 Kor 6, 1 - 2)

A toto robte, ved' viete, aký je čas, že už nastala hodina, aby ste sa prebudili zo spánku. Teraz je totiž naša spása bližšie, ako keď sme uverili. Noc pokročila a deň sa priblížil. Vyzlečme teda skutky tmy a oblečme si výzbroj svetla (Rím 13, 11 - 12). ■

O JOGURTE A DEMOKRACII

Známejšia ako jogurt z Peloponézskeho poloostrova je demokracia. Vznikla v Aténach približne v 6. – 4. storočí pred n. l. Toto slovo po prvý raz použil Hérodotos (484 – 425) a znamená „vláda ľudu“. V starovekých mestských gréckych štátach to bola najskôr tzv. priama demokracia, ktorá sa neskôr zmenila na demokraciu zastupiteľskú. Preňela sa aj do starovekého Ríma, kde zanikla spolu s republikou v r. 27. pred n. l. Potom sa na stáročia vytratila a začala sa objavovať až na prelome 18. a 19. storočia. Podstatou demokracie je princíp rovnosti občanov, ktorí sú zdrojom štátnej moci a princíp podriadenia sa menšiny väčšine.

Po takmer 2 a pol tisícročí Britský vojnový premiér W. Churchill o demokracii povedal: „Demokracia je najhorší spôsob vlády na svete. Okrem tých ostatných spôsobov.“

A taliansky filozof a politológ G. Sartori (1924 – 2017) hovorí: „Demokracia] je zo všetkých politických systémov najviac závislá od jasného myslenia, od zodpovedného a primeraného pochopenia jej zmyslu. Chybné predstavy o demokracii ju vedú ku skaze.“

A sme pri gréckom jogurte – chybná výroba viedie grécky jogurt ku skaze jeho pôvodných vlastností. Je to len jogurt gréckeho typu. Aj pri demokracii poznáme množstvo typov. My starší si pamäťame socialistickú demokraciu, dnes je najznámejšia jej liberálna podoba. V praktickom prevedení jedna bola a druhá je len typom demokracie, ktorá nemá buď nič, alebo málo čo spoločné s demokraciou.

No spomedzi rôznych typov demokracie je vari najhoršia de-

BOHUSLAV PIATKO
(šéfredaktor)

Mám rád grécky jogurt. Nielen pre jeho špeciálnu krémovú konzistenciu, ale predovšetkým pre jeho vlastnosti.

Obsahuje prospešné baktérie známe ako probiotiká, zabezpečuje produkciu červených krviniek, má menej laktózy a sacharózy, zrýchluje metabolismus. Na dosiahnutie týchto kvalít treba použiť špeciálnu technológiu, ktorá je časovo veľmi náročná. Preto niektorí výrobcovia skracujú dobu spracovania pridaním umelých zahustovadiel a jogurt potom obsahuje neželané sŕvátkové koncentráty a iné neduhy.

Predáva sa ako jogurt gréckeho typu. Pravého gréckeho jogurtu sa dotýka len zavádzajúcim názvom.

mokracia slovenského typu. Je horšia ako jogurt gréckeho typu. Ten sa dá aspoň jesť. Demokracia slovenského typu však začína byť nestráviteľná. Jej nositeľmi sú tzv. sociálni demokrati zo SMERU. Pôvodná podstata tohto (sociálneho) typu demokracie je, že okrem občianskych a politických práv zaručuje aj práva sociálne. Definícia hovorí o „zaručení“ nie o „zneužití“. To, čo sa deje na Slovensku má ďaleko k „jasnému mysleniu a zodpovednému a primeranému“ konaniu. To, čo predvádzza poslanec Blaha v súvislosti prezidentkou Čaputovou, nepatrí ani do krčmy a nie do parlamentu a na verejnoscť. A všetko beztrestne. Napriek rozhodnutiu súdu, ktorý prikázal Blahovi vymazať zo svojej stránky urážlivé (podľa mňa trestuhodné) statusy proti prezidentke, sa Blaha oháňa demokraciou a slobodou slova. W. Churchill na adresu demokracie ešte povedal: „Demokracia má cenu jedine vtedy, keď sa dokáže brániť“. So zdesením sa pozoram na tento štát. Básnik P. O. Hviezdoslav sa pred sto rokmi v Krvavých sone-toch pýtal: „Kto zapríčinil tento úpadok, zosurovenie, zdivočenie mravov...?“ Nechcem sa pasovať do jeho výšin, ale pýtam sa: Kto ZASTAVÍ tento úpadok...?

Demokracia nie je jogurt. Jogurt gréckeho typu, môžem z jedálneho lístka vynechať. Ale – čo s demokraciou slovenského typu? Tú vynechať nemôžem. Môžem z nej len odísť. Ale ja chcem zostať. A žiť v štáte, kde „demokracia má cenu“ a vie sa brániť. Nechcem si nechať zobrať demokraciu demokraciou slovenského typu. ■

KRÍŽOVKA

„Pomýlil si si cestu, ak pohŕdaš...“ (sv. Jozemaria Eskriva)

Autor: Peter Kailing	Chem. zn. samária	Kritérium pri posudzo- vání	Útek	POMÓCKY Rial, Omo, Aak, Oak, Alán, Ol	TAJNIČKA	Chem. zn. hliníka	Preš	Prchavá látka	Rastlin. maslo
Môžu				Nepríjem. udalosť Tam	●				
Spôsob myslenia					●				
	Iránska men. jednotka Zákop				●	Na toto miesto Neurčitá číslovka			
Dub po angl.				4, rímsky	●		Zn. rádia (chem.) Zn. tank. práporu		
Kedy (česky)				Pst! Snívajú (kniž.)	●			Skalka	Shakespear- rova divadel. postava
Dánska počtová miera			Zmizol Popevok		●				
Predel medzi Silvestrom a N. rokom					●		Francúz. člen Robí mokrým		
	60 kusov	Zvýšený tón "A" Trend			●	Závody priemysl. automat. (skr.)			
Kus (zn.)			Nech (česky) Bodavý hmyz		●	Mier (čes.) Zn. Lam- bertu			
Etióp. rieka				Sarmat. jazdec Zn. kozme- tiky	●				Ked'
Dvaja zvierací nepriatelia					●				
Semiti					●	Čln na Rýne			

Tajnička krížovky z RELAXU Dialóg č. 3/2022.

Jedna kvapka pravej lásky je uľachtiejšia ako more VEDOMOSTÍ.

Vyriešenú tajničku krížovky z tohto čísla posielajte e-mailom alebo poštou na nižšie uvedené adresy:

svatava@swanmail.sk, DIALÓG, Sadová 28, 900 51 ZOHOR do 5. 5. 2022. Nezabudnite nechať na seba kontakt (meno, telefón, adresa).

Správneho riešiteľa všetkých úloh odmeníme reprezentačnou obrazovou publikáciou z vydavateľstva Media Svatava.

Správne odpovede z tohto čísla uverejníme v Dialógu 5/2022.

Stranu pripravil Peter Kailing

PREČO RABAKA?

Rabaka je výraz pre rebrík z ľudských dlaní. To sú spojené ruky, ktorími pomôžeme druhému uvidieť niečo na druhej strane múru či dokonca preliezť ten múr. Rabaka môže pomôcť, aby človek sám urobil ten najdôležitejší krok.

KTO SME

Lukáš Kulísek je sociálny pracovník a vedúci domova na polceste so skúsenosťami z práce v detskom domove a v útulku pre ľudí bez domova, vyštudoval biológiu s ekológiou a sociálnu prácu.

Mária Kulíšková je diakonka na materskej. Má skúsenosti so sociálnou a pastoračnou pracou s deťmi, mladými, ľuďmi bez domova, staršou generáciou a s ľuďmi s fyzickým znevýhodnením, vyštudovala teológiu.

Pristáhovali sme sa do Kalinova. Prijali sme výzvu stať sa súčasťou miestnej komunity Cirkvi bratskej a zapojiť sa do nejakého projektu. Tahalo nás to k niečomu, čo by nám umožnilo zapojenie celej rodiny. A tak v priebehu tohto roku vznikol domov na polceste.

Domov na polceste Rabaka vznikol ako samostatný projekt neziskovej organizácie Betánia v Kalinove. Od januára 2022 oficiálne otvárame.

PRIDAJ SA K NÁM

DOMOV NA POLCESTE RABAKA

Chcel by si prispieť k tomu, aby znevýhodnení mladí ľudia mohli viesť samostatný a dôstojný život a malí šancu na lepšiu budúcnosť?

Chcel by si spolu s nami vytvárať komunitu vzájomnej pomoci, dôvery, prijatia a rešpektu?

Presne o to nám v Rabake ide. Podporíme tých, ktorí vyrastali v detskom domove. Poskytneme im ubytovanie na približne jeden rok, poradenstvo, duchovné a mentoringové sprevádzanie, rozvoj zručností a pomoc pri hľadaní práce. Ako rodina bývame v podkroví nad domovom na polceste a chceme spolu s mladými z Rabaky zdieľať naše životy a tráviť spolu čas.

KOHO HĽADÁME?

Do tímu Rabaky hľadáme človeka (alebo rodinu), ktorý

- má srdce pre mladých ľudí,
- má ochotu porozumieť ich neľahkému príbehu a zdieľať s nimi svoj autentický život
- je duchovne ukotvený kresťan
- súznie s víziou a hodnotami Rabaky
- so svojimi skúsenosťami, svojou profesiou, a tým, kým je, by dokázal byť nápomocný. Môže to byť pokojne psychológ, remeselník, komunitný či sociálny pracovník alebo kuchár. Profesia nie je rozhodujúca.

Ponúkame zamestnanie na plný úväzok od februára 2022, primeraný plat, bývanie, a spoluprácu v mladom tíme, život na dedine obklopanej prírodou a malé spoločenstvo Cirkvi bratskej.

Ak vás naša výzva oslovia, pošlite nám svoj životopis a motivačný list. Radi si s vami zavoláme, stretneme sa naživo alebo online.

KONTAKT

Lukáš Kulísek
0948616306
domrabaka@gmail.com
www.facebook.com/domrabaka

Domov na polceste Rabaka
Hrabove 769
98501 Kalinovo
Slovensko